KARA

KDV dahil 200 TL. EKİM'86 -1-

- TEKNOLOJİK ROMANTİZMİN ÖLÜMÜ
- SOSYALİST PARTİ TARTIŞMALARI ÜZERİNE
- İSPANYA İÇ SAVAŞI
- TEMSİL-İ REDDİYE'DEN REDD-İ TEMSİLİYE'YE
- SAATİN TİRANLIĞI

İÇİNDEKİLER

Yazışma Adresi: Ahmet KURT
P.K. 1053
34437 Sirkeci-İST

KARA

Sahibi: Ahmet KURT
Yazıişleri Müdürü: Ümit ALTUĞ
Yönetim yeri: Klodfarer cad. Işık sok. Işık han.
No: 3/16 Divanyolu-İSTANBUL
Dizgi: Ahtapot
Basım: Gül Matbaası
Dağıtım: Etkin

Rivayet olunur ki, kuşların hükümdarı olan Simurg Anka Bilgi ağacının dallarında yaşar ve herşeyi bilirmiş. Kuşlar Simurg'a inanır ve onun kendilerini kurtaracağını düşünürmüş. Kuşlar dünyasında herşey ters gittikçe onlar da Simurg'u bekler dururlarmış. Ne var ki, Simurg ortada görünmedikçe kuşkulanır olmuşlar ve sonunda umudu kesmişler. Derken bir gün uzak bir ülkede bir kuş sürüsü Simurg'un kanadından bir tüy bulmuş. Simurg'un var olduğunu anlayan dünyadaki tüm kuşlar toplanmışlar ve hep birlikte Simurg'un huzuruna gidip yardım istemeye karar vermişler. Ancak Simurg'un yuvası etekleri bulutların üzerinde olan Kaf dağının tepesindeymiş. Oraya varmak için yedi dipsiz vadiyi aşmak gerekirmiş. Kuşlar hep birlikte göğe doğru uçmaya başlamışlar. Yorulanlar ve düşenler olmuş. Önce bülbül geri dönmüş, güle olan aşkını hatırlayıp; papağan o güzelim tüylerini bahane etmiş-oysa tüyleri yüzünden kafese kapatılırmış; kartal yükseklerdeki krallığını bırakamamış; baykuş yıkıntılarını özlemiş, balıkçıl kuş bataklığını. Yedi vadi üzerinden uçtukça sayıları gittikçe azalmış. Altıncı vadi "şaşkınlık", yedincisi ise "yokoluş" vadisiymiş. Kaf dağına vardıklarında geriye otuz kuş kalmış. Simurg'un yuvasını bulunca öğrenmişler ki, Simurg Anka otuz kuş demekmiş. Onların hepsi Simurg'muş. Her biri de Simurg'muş.

Bir de derler ki, Simurg, öldükçe küllerinden yeniden doğan Phonex'e benzermiş. Ama yeni Simurg'un doğması için eskisinin kendini yakması gerekirmiş.

Feridüttin Attar, "Mantık et Tayr"

SOSYALİST PARTİ TARTIŞMALARI ÜZERİNE

Haziran ayında Etap Oteli'nin salonlarından birinde Türkiye'de sosyalist bir parti kurulmasına ilişkin tartışmalar başlatıldı. 12 Eylül 1980'den sonra Türkiye'de "sosyalist"lerin bir kısmını faşistler ya da Humeynicilerle birlikte katıldıkları seminer ve panellerde "medeni" ilişkiler kurduklarını vb.'lerini gördüğümüzden, toplantıya katılan son derece çelişik isimler şaşırtmadı doğrusu bizi. Ama bazen açık açık bazen de utangaç olarak yüklendikleri o kadar "büyük" misyonları var ki bu kişilerin, konuya değinmeden geçilemezdi.

"Sosyalist Parti" gibi bir kavram iki yönüyle ele alınması gereken bir kavram kanımca. Bu yönlerden biri dünya düzeyinde kurulmuş olan böylesi partilerin pratik ve teorik dayanakları, öteki de Türkiye'de oluşturulmak istenen böyle bir partinin kurucularının hedefleri, niyetleri, iddiaları ve varlıkları açısından değerlendirilmesi. Bu değerlendirmelerden birincisini yapmak nisbeten kolay, ikincisi ise Türk parti kurucularının sonsuz çeşitlilikteki ebruli renkleri gözönüne alınınca biraz daha zor görünüyor. Fakat dünyada bunca "Sosyalist Parti", "İşçi Kitle Partisi" vb. varken Türkiye'de de böylesi bir çalışmanın başlığını "Sosyalist Parti" kavramı oluşturduğu için tartışmaya katılanların çoğunun özleminin böyle bir parti olduğunu düşünebiliriz. Tartışmalar içinde "öteki" ya da "başka bir yaşam" isteklilerinin marjinalliği ve süs niteliğinde kalmaları da bu kanıyı kuvvetlendirici nitelikte. Fakat sorun da burada zaten, yoksa "sosyalist partici" bilinen bir şeydir, dünyada da bilinir bu kodlanmış siyasi varlık, 12 Eylül 1980 öncesi Türkiye'nin küçük sosyalist partilerinde de. Yabancı değiliz ona ve onunla tartışmaya pek de gerek yok, geçmişi bellidir, geleceği bellidir. Ama tartışılması gereken sorun nasıl olup da birilerinin bu parti kurma çalışması içinde "yeni toplum"lardan, "öteki"lerden dem vurarak "radikal" bir "hava" yaratmaya çalıştıkları ve böyle göründükleridir. Bu sorun da Türkiye'de neden böyle bir parti kurma niyetinin ortaya atıldığı, neden birdenbire koro halinde yankı bulduğu sorularına cevap vermeden anlaşılabilecek gibi değil.

Sosyalist parti nedir? Buna cevap vermek pek zor değil. Türkiye'de yenilen her kötekten sonra revaç bulan Avrupa parlamenter demokrasilerinde ve Avrupa toplumlarında statükonun temel taşlarından birini her zaman bir sosyalist parti oluşturur. Bunlar seçimlere katılırlar, iktidarları elde eder, bazen devreder, devletleri yönetir, bazen biraz devletleştirme yapar, sonra geri çekilir, niteliksizleştirilmiş sürülerin sürü halinde çıkarlarını kollar, ilerleme ve gelişmenin bekçiliğini yaparlar. Milyonlarca bireyin oyunu alır, onları temsil eder ve temsil ederken de bir daha yok ederler. Onların radikalliği, devlet politikasının sınırları içinde yürür. Onlar da "kamu zararına" grevlere karşıdırlar, onlar da Yeni Zelanda'ya kadar istihbarat kuvveti gönderip "ekolojist" gemisine bomba koydurur, eski sömürgelerine askeri müdahaleler yaptırır ve iktidardan uzaklaşırlarsa aynı uygulamaları eleştirirler. Bütün bunlar bildik şeylerdir. Bütün sosyalist partiler, iktidarı ele geçirerek yeni bir toplum kuracaklarını vaad etseler de etmeseler de, insansızlaştırılmış ve nerede olduğu bilinmeyen soyut bir yönetimin bürokratik, ruhsuz araçları, temel taşlarıdır. Bildik oyunun bildik oyuncularıdır.

Ve şimdi Batılı, önemli ölçüde Batılı insan bu oyunun dışına çıkmaya çalışır, verilen rolleri paylaşmaz, belirli rolleri değil oyunun tamamını reddetmeye uğraşırken Türkiye ve Türkiyeli sosyalistler batılılaşıyorlar. Fakat Türkiye kendisinin kurmadığı bir dünya sisteminin, kendisine yabancı bir kültürel bütünlüğün zoraki bir halkası haline getirilmiş sinirli insanların ülkesidir. Bunun için Türkiyeli sosyalist particiler de bol bol radikal boya sürünüyorlar. Toplantılara katılanlar, aralarındaki "dehşetengiz" ayrılıklara rağmen, böylesi bir örgütün Türkiye'de "muhalif" hatta "radikal" hareketlenmeyi güçlendireceğini, bazıları böyle bir partinin olmazsa olmaz olduğunu önsel olarak savunabiliyorlar. Dikkat! Türkiye'de 39 haramiden artakalanı temsil etmeye, temsil ederken hayatiyetini yok etmeye, onu kendi ağzından konuşmaya ikna etmek isteyen, onun sorunlarını profesyonelce çözmeye aday 40. bir harami beliriyor. Herhangi bir muhalif tepkiyi, mahallede, fabrikada, şurda burda değil, soyutlaştırılmış bir politika-iktidarı almayı hedefleyen her siyasi hareket ya da düşünce anlamında-arenasında boğmak isteyen "medeni" bir parti daha beliriyor. Beliriyor mu?

"Ve Nuh bir gemi yaptı, her mahluktan bir çift aldı. "Türkiye'de sosyalist particilere bakılınca görünen manzara bu. "Denize düşen yılana sarılır." Fakat şurası açık ki, parti kurma çalışmalarına katılanlar sonsuz çeşitlilik ve sonsuz niyet farklılıkları gösteriyorlar. Kurulacak partiyi kısa vadeli, mecliste ses duyurma ve sandalye kazanma aracı olarak görenler, bir kitle ortamı yaratmak için önemli bulanlar, sabırlı bir çaba sonucunda uzun vadede iktidara ciddi olarak oynamayı düşünenler vb. kurucular bulmak mümkün. Bu arada oluşumda başka hesapları olanlar da var hiç şüphesiz. Daha düne kadar hiçbir "radikalin" yanında görmek istemediği hızlı kemalist ve yasalara her zaman saygılı eski bir partinin eski genel başkanı Doğu Perinçek bugün çalışmalara katılanlar arasında en güçlü odaklardan birini temsil ediyor. Kişi olarak katılmaktan dem vursa da Doğu Perinçek kişi olma durumuyla siyasal kimliğin birbirinden ayrılamayacağını bilecek yaş ve başta. Ama "eski gaf"lar kolay unutulmayacaktır. Leninist parti eleştirmek için koca bir kitap yazan Mehmet Ali Aybar bir numaralı kurucu adayı. Kitabı boyunca Marx'a dayanıp Lenin'i eleştiren, temsil sistemine herhangi bir

eleştiri getirmeden bazı "anti-demokratik" uygulamaları peşisıra sıralayıp Leninist parti "eleştiren" Aybar, iktidarı hedefleyen herhangi bir partinin "Leninist" ya da kendi deyimiyle "burjuva" olmaktan kurtulabileceğini mi düşünüyor? Aybar da SDP'nin eskileri, bazı eski sendikacılar ve "hafiyesi" köşe yazarının desteğini elde etmiş görünüyor.

Geriye "küçükler" kalıyor, insan bu büyükler, bu "küçüklere" neden katlanıyor diye bir an düşünmeden edemiyor. Ama bu da çoğulcu olmanın zorunlu bir bedeli. En radikal görünen bu küçükler ise şüphesiz büyümek niyetindeler. Partinin "yaratacağı" kitle ortamının onları büyüteceğini düşünüyorlar. Radikal görüş ve etiklerini koruyacaklar -bunu da başkalarına iktidarı hedefleyen bir siyasi partiyi göstererek yapacaklar- ve sonra "etkin ve radikal görüşleri" sayesinde partinin etkileyeceği kitleleri hemen ya da parça parça kazanacaklar. Bu bize bir diyaloğu hatırlattı.

-Baba bir hırsız tuttum!
-Tamam getir buraya.
-Gelmiyor ki.
-Bırak öyleyse gitsin.
-Ama bu bırakmıyor.

Bu hesap kitap dünyasında herkesin bir hesabı var, küçüklerinki de bu, kolayca köşeyi dönüvermek. Bütün bu hesaplar kutsal kavramlarla süslü tabii "çoğulculuk", "geniş katılım" vb. Bakın kurucuların küçüklerinden İrtibat Komitesi üyesi Bülent Somay partiye katılmayan "bazı" gruplar hakkında ne buyuruyor.

"Çünkü onların doğruları var. Çünkü onların siyah kırmızı kaplı kitapları var. Doğruyu mutlak olarak kendilerinin temsil ettiklerine inanıyorlar. Ve bu yüzden kendilerini bu tartışanın dışında tutuyorlar."

Bizim mutlak doğrularımız yok, ama hiç şüphesiz istemlerimiz var. Ve ne istediğimizi biliyoruz. Seçim propagandalarında TV'den konuşmak istemiyoruz, kimsenin oyunu istemiyoruz, kimseyi temsil ettiğimiz iddiasında değiliz ve biz "Akıntıya Karşı" sayfalarında sayfalarca siyaset eleştirip sonra da kurt siyasetçilerle siyaset oyunu oynamak istemiyoruz. Kendi kendini statükonun hiçbir dalına tutunmadan heryerde var eden bir "radikalizm", "öteki"ni sokakta, fabrikada, okulda, tiyatroda aklınıza gelebilecek her yerde -ama soyut toplumun soyut kurumlarında değil- var edecek ve herkesin sadece kendisini temsil ettiği bir "radikalizm" istiyoruz. Bunun yeri de "Sosyalist Parti" değildir, yumurtanın çürük olduğunu anlamak için onu yutmaya gerek yok.

Türkiye'de bir "Sosyalist Parti" girişiminin en eğlendirici yanı böyle bir partinin büyük bir ihtimalle kurulmasının becerilemeyecek olmasındadır. Tufan geçince mahlukat dağılır. Acı olanı bazı "radikal" mahlukatın kestaneyi ateşten başkalarının çıkarmasını beklemesidir. Ama onlar hep öyle beklemiyorlar mıydı zaten?

Bizim "sosyalist partici"lere önerimiz İrtibat Komitesi'nin yanısıra geleceğe hazırlık olmak üzere hemen bugünlerde bir de "Parti Dağıldığında Mirası Paylaşma Komitesi" kurmalarıdır. Yok eğer biz yanılırsak ve onlar da "Türkiye Emekçilerinin Partisi"ni kurarlarsa uğurlar olsun, dünya Mitterand'ınki dahil az mı işçi hükümeti gördü? ■

TOPLUM DEĞİŞTİRİCİLERİ VE YARATIM

Türkiye'de ve dünyanın birçok ülkesinde din, bir 'basübadelmevt' yaşıyor gibi görünmekte.

Fakat dinsel düşünüşün ve onun kalıplarının daha önce öldüğünü ya da ölmeye yüz tuttuğunu söyleyebilmek gerek, bir "diriliş"ten sözedebilmek için. Kurum olarak dinin uzun süredir eski gücüne sahip olmadığı bir gerçek, ama aynı şey kolay kolay dinsel söylem için söylenebilir mi?

Biraz Türkiye'ye bakmakta yarar var. Hangi taşa elinizi atsanız altından güleç yüzüyle bir toplum kurtarıcısı ve değiştiricisi çıkıyor. Hemen hepsinin dağarcığında zengin bir yazın, eski ve yeni liderler, kahramanlar, şehitler, programlar, stratejiler ve taktikler var, dikkat edin üzerinize bir karabasan gibi çökebilir.

Değiştiriciden söz ediyoruz burada, "ülkücü", "İslâmcı", "sosyalist" vb. vb. karşınıza çıktığı anda bir cehennemle beliriveriyor, şeytanları, melekleri, peygamberleri ve en önemlisi cennetleriyle atılıyorlar ortaya.

Cennet; cennet hep huri ve gılmanlardan oluşacak değil ya, bir bakıyorsunuz "Dünya Türklüğü", "Kızıl elma", "İslam devleti", bir öte tarafa dönün "genelleşmiş bolluk toplumu" vb. Herbirinin cennetleri olduğu için yine her birinin ideal toplumları var, az bir şey değil, toplum kuruculuğu söz konusu.

Bakın! Konumuz şu: Elimizde bir toplum var, hoşnut değiliz bundan değil mi? Değiştirici bu noktada devreye giriyor, kimi için Türklük, kimi için Müslümanlık, bir öteki için sınıf bilinci değiştirmenin temel tutamakları.

Buyrun değiştirelim. "Ülkücü" alıyor tutamağını eline, "Tarih milletlerin çatışmalarıdır" diye vurguluyor ve önce devleti güçlendiriyor bu bilinçle, ardından dışa bağımlılığı azaltacak ağır (bu da hep ağırdır) sanayi hamlesine girişiyor, belki yüz, belki iki yüz sene sonra gerçekleşecek olan "Kızıl elma"nın kapısı açılmış oluyor.

"İslamcı", o da aldı mı müslü-

manlığı eline, bu müslüman kalkıyor bir gün "İslam devleti" kuruyor, bu devlet de hafazanallah bayağı güçlü, ülkücüde olduğu gibi, burada da başlıyor yine ağır sanayi hamlesi, çalışkan müslüman; bu "dünyevi" araçlarla küffar üzerinde üstünlük; cennetin başka adı da yok onlarda, düpedüz cennet, işte açıldı kapıları.

"Sosyalist", o, yakalamalı sınıf bilincini, ama asgari, ama azami, ama geçiş programıyla, hepsi birer olta değil mi zaten? Onların sihirli değneği de bundan sonra "tarihi yapmaya" başlıyor, yine devlet (hepsi buradan başlıyorlar nedense?), ama ne devlet, sonra yine aynı nakarat, ağır sanayi, plan, program, hedef ve tabii olarak en önemlisi çalışkan proletarya. Bütün bunlarda hep bir altta kalan var ya, acaba o kim? Yürüyün "genelleşmiş bolluk" toplumuna.

Herbiri daha uzun yazıların konuları olacak olan "Türklük", "Müslümanlık", "Proleterlik" hepsi varolan pozitif kategoriler, hepsini pozitif olarak bulabilirsiniz bu değiştirilmek istenen toplumda. Ağır sanayi, plan, program hepsi var, bu üç türe giren toplumlarda yaşıyor ve yaşadı. Hepsinde "sağduyulu" insanlar vardı/var, hepsinde tabii ki zorunlu çalışma olacaktı, o da vardı/var, hepsinde düzen, disiplin, otorite. Kolay mı yeni bir toplum kurmak?

Ama bu noktada toplum değiştiricilere söyleyebilecek hiçbir sözümüz yok, onlar açıkça söylemekteler niyetlerini: değiştirmek. Ama kendi kendimize ya da kendi kendinize şunları sorabiliriz/siniz herhalde.

Bir toplumu değiştirmek, önce o toplumun değişebilir olduğunu kabul etmek değil midir? Eğer bu böyleyse, ona olumlu bir özellik atfetmiş olmuyor muyuz? Ama aynı şey, yani şu değişebilir olma özelliği, o toplumun kendini sürekli yeniden üretişinin en sağlam garantisi değil midir? Yoksa bütün toplum değiştiriciler statükonun sürdürücüsü müdürler?

Bu akımların ortak paydalarına -oldukça fazla- yakından bakmak gerek, bu ortak paydaların hepsine olmasa da en önemlilerine şöyle bir bakalım.

Çağımızın devleti, adı ne olursa olsun güçlü devlettir, ama bu akımlara yine de gücü yetmemektedir ki, hepsi daha güçlüsünü isterler. Bir kere adı ister "Kur'an" ister "Dokuz Işık" isterse "Bilim" olsun bütün bu akımların tanrısı bir tanedir, doğru birdir, bir; iki olamaz, üç asla. Varolan bu doğruyu değiştirmenin yolu da birdir, bu da böyle. Varolanı böyle değerlendirdikten sonra, varolacak toplumun resmini çizmek gerekir. Bu da yapılmıştır zaten, hedef belirlidir. O zaman hedef, onu nasıl elde edeceğimizi kendisi bize verecektir. Oturun bir yere, alın elinize kutsal bir kitap, bugün ve gelecek arasında sayısı da üstelik bir olan gerçeği bulun. Tabii burada bir zorluk var insanlar bu kadar çok, gerçek bu kadar az olunca münafıkları iknâ etmek gerek. Bu da hiç şüpheniz olmasın güçlü bir devlet gerektirecektir.

Sonra, bir ikinci nokta; bu akımlar için ideolojiler dışında herşey veridir adeta. Zorunluluktur bunlar. Elektrik kullanıyoruz, geniş eğitim ağımız var, demir-çelik vb. yapmak "zorundayız", televizyon, otomobil, hızlı-yavaş trenler, "şimdilik" savaş gemileri, jet uçakları, bütün bunlar gerekli; siz bunların üretiminin, bunların üretimi için gerekli koordinasyonun güçlü bir devlet ve zorunlu çalışma olmaksızın gerçekleşebileceğini düşünebiliyor musunuz? Siz bir eroinmanın eroin olmadan yapabileceğini düşünüyor musunuz? Evlere şenlik, çok sağlıklı bir durum.

Yola böyle çıkıldı mı elbette dönüp dolaşıp varılacak yer kürkçü dükkanı oluyor. "Biz böyle istememiştik" beyhude bir yakınma, "Baki kalan kubbede bir hoş sâda". Amma kubbe, o hep bâki.

"Soğukkanlılıkla bulunan hiçbir çare ruhumuzu doyuramaz. Bugünün bütün verilerini alıp, çamur gibi yoğurarak, önceden tasarlanmış biçimler yaratmanın rahatlatıcı ve huzur veren bir yanı var hiç şüphesiz. Geldiğim ve bastığım ve gideceğim yerden eminim. Ne huzur verici, ne mızmız, ne uyuşuk bir duygu.

Bugünün dünyasından kurtulmak, bu trenlere, fabrikalara, robotlara, güçlü devletlere, zorunlu çalışmaya bakarak, bunları evirip çevirip uygun yerlere yerleştirmeye çalışarak yapılabilecek bir şey değil, insanın ne "ufku" kurtulur böyle ne de "kendi". İnsan kurtulur mu peki? İstemek, "bunu istiyorum" diyebilmekle bağlantılıdır, kurtulmak. Ama şurası kesindir ki, "cennet"ten yani artık hiçbir şey istemeyecekleri bir dünyadan, istemek bile istemeyenlerin yorgun ya da gevşemiş dünyasından gelebilecek kurtuluş düşman başına.

İnsanın kendi kurtuluşunu her an yeniden ve yeniden durmaksızın yaratması ise, geleceğini görmek isteyen soğukkanlı adımlara, ağır sanayi kompleksi planlarcasına yapılan gelecek üzerine bilimsel çalışmalara bağlı değildir.

Bırakın, aslında herbiri bugünün birer "icadı" olan kavramlarınıza "gelecek" atfetmeyi, "gelecek" ve "yeni" hiçbir zaman önceden görülememektedir. O da önceden herhangi bir "düzen"i görmeye çalışmadan, dizgeler dışında yapılacak "mutlak" bir olumsuzlamada **bulur** kendini. ■

SAATİN TİRANLIĞI

George WOODCOCK

Çeviren: Handan TAYYAR

Başka hiçbir nitelik günümüz Batı toplumunu, geçmişin Avrupa ya da Doğu toplumlarından zaman mefhumunun ayırdığı kadar keskin bir şekilde ayıramaz. Eski Çinliler ya da Yunanlılar için, Arap çobanı ya da günümüzün Meksikalı gündelikçisi için zaman doğanın devirli süreçlerince tanımlanır; mevsimden mevsime geçişle, gece ve gündüzün yer değiştirmesiyle. Göçebeler ve çiftçiler günlerini güneşin doğuşu ve batışına, yıllarını ekin ve hasat zamanına, yaprak dökümüne, göl ve ırmakta buzların çözülüşüne bakarak ölçtüler ve hâlâ öyle ölçüyorlar. Çiftçi hava şartlarına göre çalıştı, esnaf da ürününü tamamlamak için gerekli bulduğu süreçe. Zaman doğal bir değişim süreci olarak görülüyordu ve insanlar onun ince ölçümüyle hiç ilgilenmiyorlardı.Bu nedenle de diğer açılardan çok fazla gelişmiş uygarlıklar zamanı ölçmede en ilkel araçlara sahiptiler: damla damla akan kumu yada suyuyla kum saati, yanmadan kalan mum ya da yağı saatleri gösteren lamba, güneşsiz günlerde hiç bir işe yaramayan güneş saati. Bütün bu aletler takribi ve hatalıydı ve sık sık da hava şartları ya da bakıcının tembelliği yüzünden güvenirliklerini kaybediyorlardı. Antikçağ ve Ortaçağda çoük kısıtlı bir az ı nlıktan başka hiç kimse zamanın matematiksel kesinliğiyle uğraşmadı.

Oysa modern Batılı insan saat zamanının mekanik ve matematiksel sembollerine göre işleyen bir dünyada yaşıyor. Saat onun hareketlerini dikte ettiriyor ya da eylemlerini engelliyor. Saat, zamanı, doğanın bir sürecinden sabun ya da cariye gibi alınıp satılabilen bir metaya dönüştürüyor. Ve, kesin zamanı bilerleme araçları olmaksızın endüstriyel kapitalizm hiçbir zaman gelişemeyeceği ve işçileri sömürmeye devam edemeyeceği için saat, modern insanın yaşamındaki mekanik tiranlığın, her hangi bir bireysel sömürücüden ya da herhangi bir başka makinadan çok daha etkili bir unsurunu temsil etmekteir. Bu nedenle saatin, modern Avrupa uygarlığının toplumsal gelişimini etkilediği tarihsel sürecin ayrıntılarına göz atmak yararlı olacaktır.

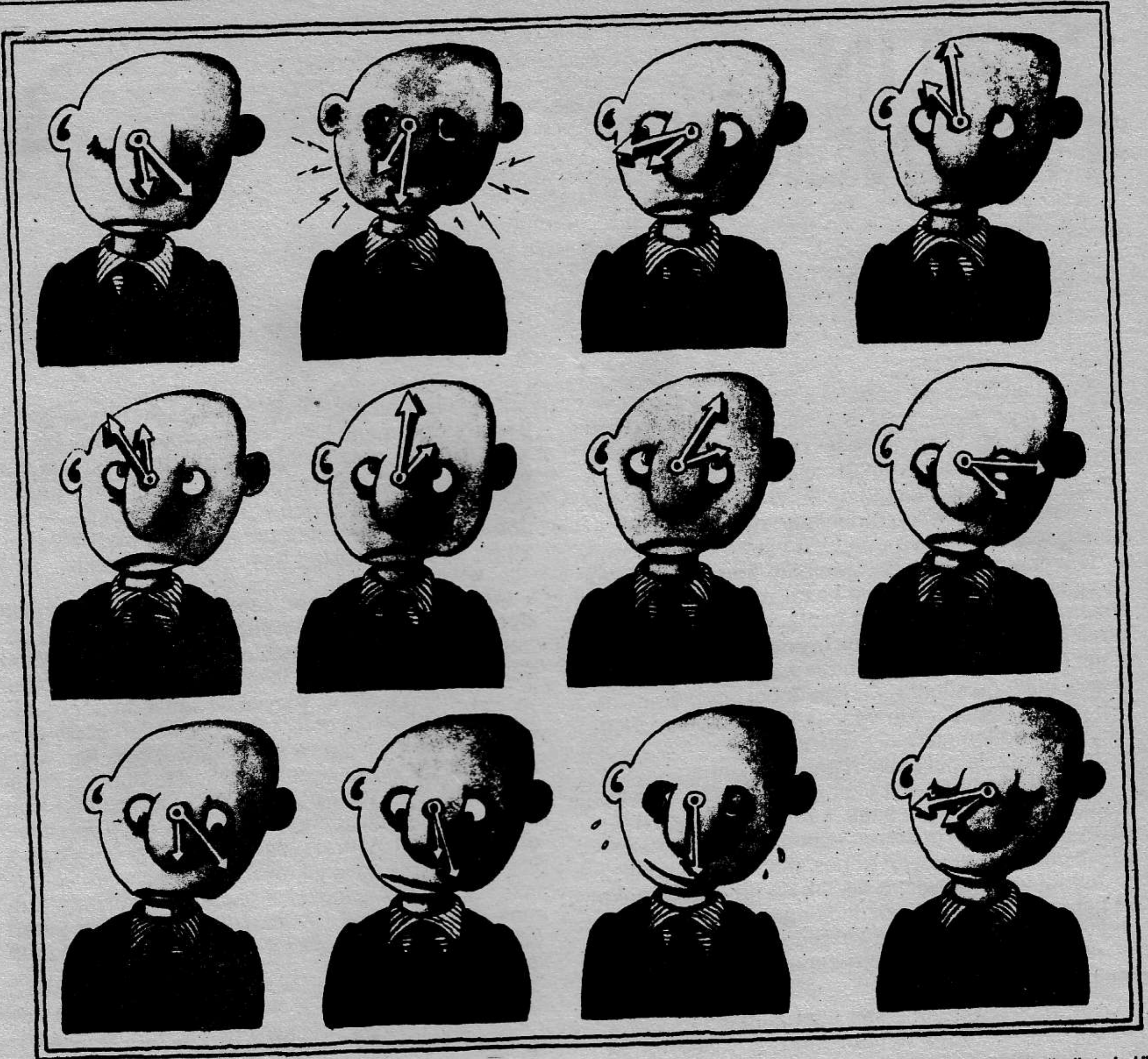
Bir kültür ya da bir uygarlığın daha sonradan kendi yıkımı için kullanılacak bir aygıtı geliştirmesi tarihte sık rastlanan bir durumdur. Örneğin Çinliler, Batının askeri uzmanlarınca geliştirilen ve sonunda Çin uygarlığının da modern savaşın güçlü patlayıcılarıyla yok edilmesine yol açan barutu keşfetmişlerdi. Benzer bir şekilde, Avrupa Ortaçağ kentleri esnafının da en büyük başarısı, zaman mefhumunu devrimci bir şekilde değiştirerek Ortaçağın ölümüne önemli ölçüde yardım eden saatin icadıydı.

Saatin ilk olarak onbirinci yüzyılda manastırlarda çanları düzenli aralıklarla çalmak için ortaya çıktığı söylenir; bu manastırlar sakinlerine sistemli bir yaşam dayatmasıyla ortaçağda günümüz fabrika sistemine en çok yaklaşan toplumsal biçimidir. Ama ilk güvenilir saat önüçüncü yüzyılda ortaya çıktı ve ondördüncü yüzyıla değin saat, Alman kentlerindeki halka ait binaların süsleri kadar yaygınlaşmadı.

Ağırlıkla işleyen bu ilk saatler ayrıntılar açısından doğru değildi ve onaltıncı yüzyıla kadar büyük bir güvenilirliğe ulaşılamadı. İngiltere'de 1540'da Hampton Court'da yapılan saatin ülkedeki ilk doğru saat olduğu söylenir. Onaltıncı yüzyıldaki saatlerin doğruluğu bile görelidir çünkü onlar yalnızca saatleri gösteriyorlardı. Zamanı dakika ve saniyelerle ölçme fikri daha ondördüncü yüzyıl matematikçileri tarafından düşünülmüştü ama 1657'da sarkaçın bulunuşuna kadar dakika kolunun eklenmesine izin vermeye yeterli bir doğruluk sağlanamadı, saniye kolu ise onsekizinci yüzyıla kadar ortaya çıkmadı. Bu iki yüzyılın, kapitalizmin toplum üzerindeki ekonomik hakimiyetini kurmak üzere endüstri devriminin tekniklerinden yararlanabilecek kadar geliştiği yüzyıllar olduğu gözden kaçırılmamalı.

Lewis Mumford'un gösterdiği gibi saat, hem teknikler hem de insan alışkanlıkları üzerindeki etkisiyle makina çağının anahtar makinasıdır. Teknik olarak saat, insan yaşamında önemli bir yer edinen ilk gerçek otomatik makinaydı. Onun icadından önce yaygın olan makinalar, işlemeleri, insan ya da hayvanın kas gücü, su ya da rüzgar gibi dış ve güvenilir olmayan güçlere bağlı olan bir yapıya sahiptiler. Yunanlıların bir dizi ilkel makinalar yaptıkları doğrudur ama bunlar Hero'nun buhar makinası gibi, ya tapınaklarda 'doğaüstü' etkiler elde etmek ya da Levanten şehirlerinin tiranlarını eğlendirmek amacıyla kullanılıyordu. Fakat saat, halk için bir önem ve toplumsal bir işlev kazanan ilk otomatik makinaydı. Saat yapımı, insanların makina yapımının temel esaslarını öğrendikleri ve Endüstri Devrimininkarmaşık makinalarını üretecek teknik beceriyi kazandıkları bir endüstri halini aldı.

Endüstrinin sömürü sistemi için gerekli olan yaşam düzenliliği ve sistemliliğini en iyi şekilde sağlayan bir araç olduğu için, toplumsal olarak saat diğer makinalardan daha radikal bir etkiye sahip olmuştur. Saat, zamanın -o kadar anlaşılmaz bir kategori ki daha hiçbir felsefe doğasını belirleyemedi- kadran çevresinin sağladığı en elle tutulabilir somutlukta ölçülebilmesine olanak verdi. Süre olarak zaman önemini kaybetti ve insalar basmanın uzunluğundan söz edermiş-

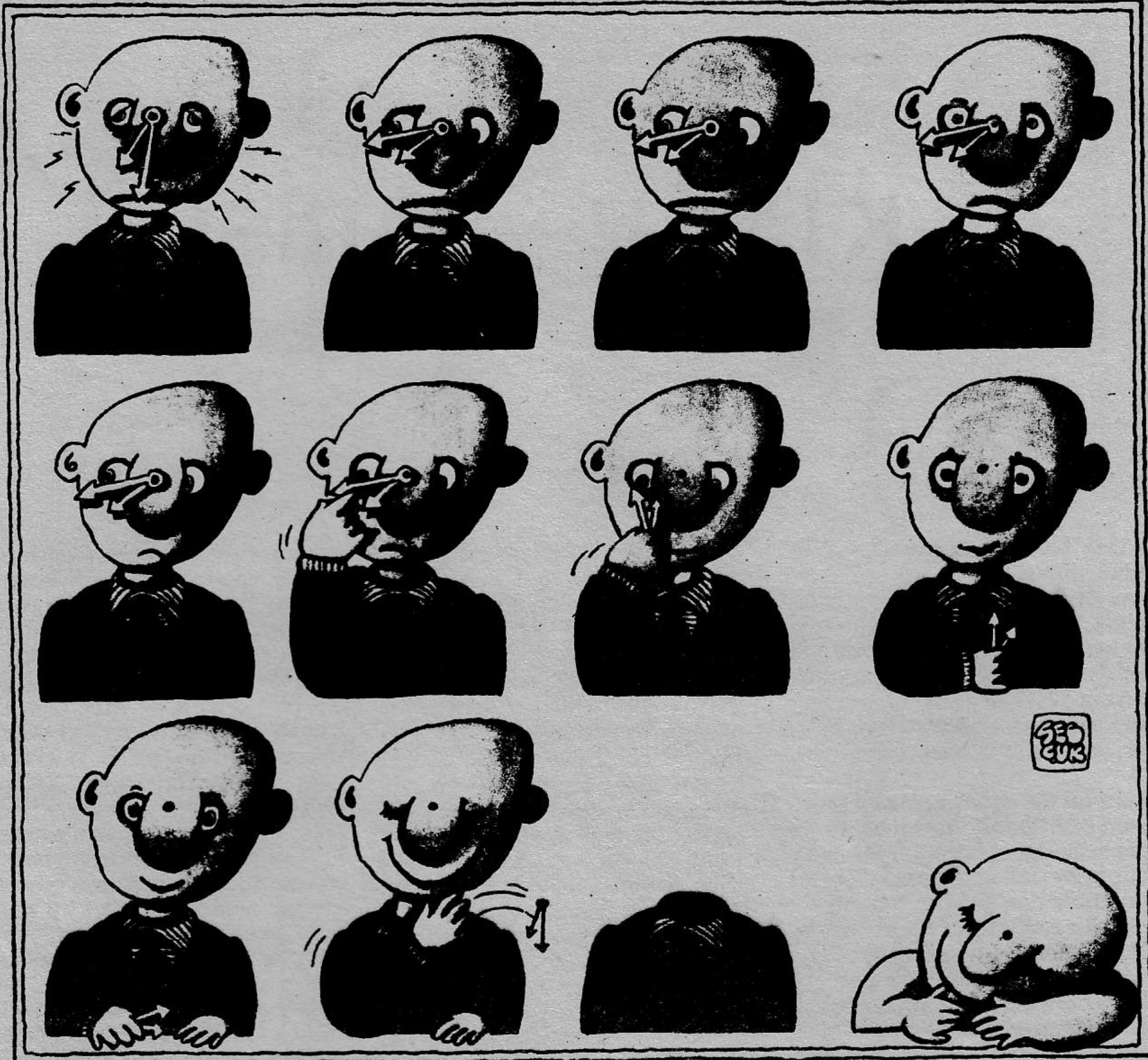
cesine zamanın 'uzunluğundan' sözetmeye ve onu düşünmeye başladılar. Ve artık matematiksel sembollerle ölçülebilen zaman diğerleri gibi alınıp satılabilecek bir meta gibi görünmeye başladı.

Özellikle yeni kapitalistler aşırı ölçüde zaman bilincine sahip oldular. İşçilerin emeğini sembolize eden zaman onlara neredeyse endüstrinin temel hammaddesi olarak görünüyordu. 'Zaman paradır' kapitalist ideolojinin en önemli sloganlarından biriydi ve saate bağlı kimse kapitalist idarecilik tarafından getirilen yeni tip memurların en çarpıcısıydı.

İlk fabrikalarda, işverenler, işçilerin bu değerli yeni metalarından bir parça daha çalmak için saatlerini ileri ya da geri alıyorlar ya da fabrika düdüklerini yanlış zamanlarda çalıyorlardı. Sonraları bu tür olaylar azaldı ama saatin etkisi insanların çoğunluğunun yaşamına önceleri yalnızca manastırlarda bilinen bir düzenlilik dayattı. Doğal bir yaratığın ritmik yaşamına hiç benzemeyen tekrarlamalı bir düzenlilikle hareket eden insanların kendileri de saate benzediler. Viktoryen deyimindeki gibi 'saat kadar düzenli' oldular. Ancak hayvanların ve bitkilerin doğal yaşamlarının ve hava şartlarının varoluşa hâlâ hakim olduğu kırsal bölgelerde nüfusun büyük çoğunluğu öldürücü tekdüzelik tıkırtısına yenilmekten kurtuldu.

Başlangıçta zamana karşı alınan bu yeni tavır, yaşamın bu yeni düzenliliği saat sahibi patronlar tarafından isteksiz yoksula dayatılıyordu. Fabrika köleleri boş zamanlarını kaotik bir düzensizlik içinde geçirerek tepkilerini gösteriyorlardı, bu da ondokuzuncu yüzyıl endüstrializminin cin kokulu kenar mahallelerine damgasını vurmuştu. İnsanlar içkinin zamansız dünyasına ya da Metodist telkine kaçıyorlardı. Ama yavaş yavaş düzenlilik düşüncesi aşağı doğru ve işçiler arasında da yaygınlaştı. 'Zamanı boşa harcama' günahını ilan ederek ondokuzuncu yüzyıl din ve ahlağı da üzerine düşeni yaptı. 1850'lerde kol ve masa saatlerinin toptan üretimi, önceleri fabrika düdüğüne ya da toplanma uyarıcısına sadece tepki gösterenler arasında da zaman bilincinin yaygınlaşmasına yol açtı. Kilise ve okulda, büroda ve atölyede dakiklik en büyük erdem olarak görünüyordu.

Ondokuzuncu yüzyılın her sınıfına sinsice yayılan, mekanik zamana bu kölece bağımlılıktan bugün hâlâ fabrika yaşamını karakterize eden yıldırıcı sistemlilik ortaya çıktı. Buna uymayı başaramayan kimse toplumsal hoşnutsuzlukla karşılaşır–zamanın temel

öneme sahip olmadığı uyumsuz bir yaşamı seçmemişse. Aceleyle yenen yemekler, her sabah ve akşam düzenli olarak tekrarlanan tren ya da otobüs itiş kakışı, zamana uygun programlara göre çalışmak zorunda olmanın verdiği gerginlik, bütün bunlar sindirim ve sinir bozukluklarına katkıda bulunur, sağlığı mahveder ve yaşamı kısaltır.

Düzenliliğin mali yükü de uzun dönemde daha büyük bir verimliliğe yol açmaz. Gerçekten de ürünün kalitesi genellikle düşüktür, çünkü zamana ödeme yapmak zorunda olduğu bir meta gibi bakan işveren, işçiyi, zorunlu olarak işin savsaklanmasına yol açan bir hızda çalışmaya zorlar. Niteliğin yerine nicelik kriter halini alınca, zevk işten uzaklaşır ve işçi de ücretinin ve yorgunluğunun izin verdiği ölçüde sinema, radyo ve gazetenin programlı ve mekanik zevkinden mümkün olduğu kadar çok tıkınıp 'zaman öldüreceği', endüstriyel toplumun kısıtlı ve monoton boş zamanına ne zaman kaçabileceğiyle ilgilenen bir 'saat bekçisine' dönüşür. Yalnızca, aklı ve inancıyla yaşamın risklerini kabul etmeye hazırsa parasız bir adam saatin kölesi olarak yaşamaktan kurtulabilir.

Saat sorunu, genel olarak, makinanınkine benzer. Aynı makinanın gerekli olmayan emeği minimuma indirme aracı olarak değerli olması gibi, çok gelişmiş bir toplumda, etkinlikleri koordine etme aracı olarak mekanize edilmiş zaman çok değerlidir. İkisi de toplumun pürüzsüz olarak işleyişine yaptıkları katkılar açısından önemlidir ve insanların verimli bir şekilde işbirliği yapmalarına ve tekdüze uğraşı ve toplumsal kargaşayı yok etmelerine yardım ettikleri sürece yararlanılmalıdırlar. Fakat ikisinin de insanların yaşamına bugün olduğu gibi hakim olmasına izin verilmemelidir.

Bugün saatin hareketleri insanların yaşamının gidişine yön veriyor, insanlar kendi yarattıkları zaman kavramının köleleri haline geliyorlar ve Frankenstein'ın kendi canavarına duyduğu korkuyla bakıyorlar ona. Sağlıklı ve özgür bir toplumda insanın böyle insan yapımı makinaların hakimiyeti altında olması insanın insan üzerindeki hakimiyetinden daha komik olur. Mekanik zamana referans ve koordinasyon olan gerçek işlevi geri verilmelidir ve insanlar yeniden, artık zaman düzenliliği ve saate tapma tarafından yönlendirilmeyen dengeli bir yaşam görüşüne dönmeliler. Tam özgürlük insanların yönetiminden olduğu kadar soyutlamaların tiranlığından da kurtuluşu gerektirir. ■

KİMİN BARIŞI

Çok eskiler barışlara yenenin adını verirlerdi: Pax Romanicum, Pax Ottomanica gibi, onların kafasında "barış" adı verilen durumun yenenin kurallarına göre yaşamak olduğu çok açıktı. İki uç savaşır, biri daha güçlüdür ve yener, o andan sonraki yaşamın kurallarını belirler, yani barış antlaşmaları yapılır.

Tüm bu tür antlaşmalar bu durumun açık ifadesidir. Hepsinde yenenin savaştan önceki isteklerinin, bazen de daha fazlasının diğer taraf tarafından yapılacağının taahhüt altına alındığı görülür. Tüm bu olayların ve belgelerin apaçıklığına rağmen bugün barış pek çok farklı dünya görüşünün söyleminde yaşamı sürdürmenin ve etkin olmanın en gerekli durumlarından biri olarak ele alınır. Onun olanaklarından sonuna kadar (!) yararlanmaktan, hatta onun kurallarını kullanmaktan bahsedilir. Ama burada dikkatle üzerinde düşünülmesi gereken bir konu var: etkin olmak, kişinin ya da topluluğun kendi tarafından seçilmemiş kuralları saptanmamış bir barış ortamında ya da bir savaş ortamında ne kadar mümkündür? Belki de bu durumda etkin olabilmenin ilk adımı içinde bulunulan durumun reddi olur.

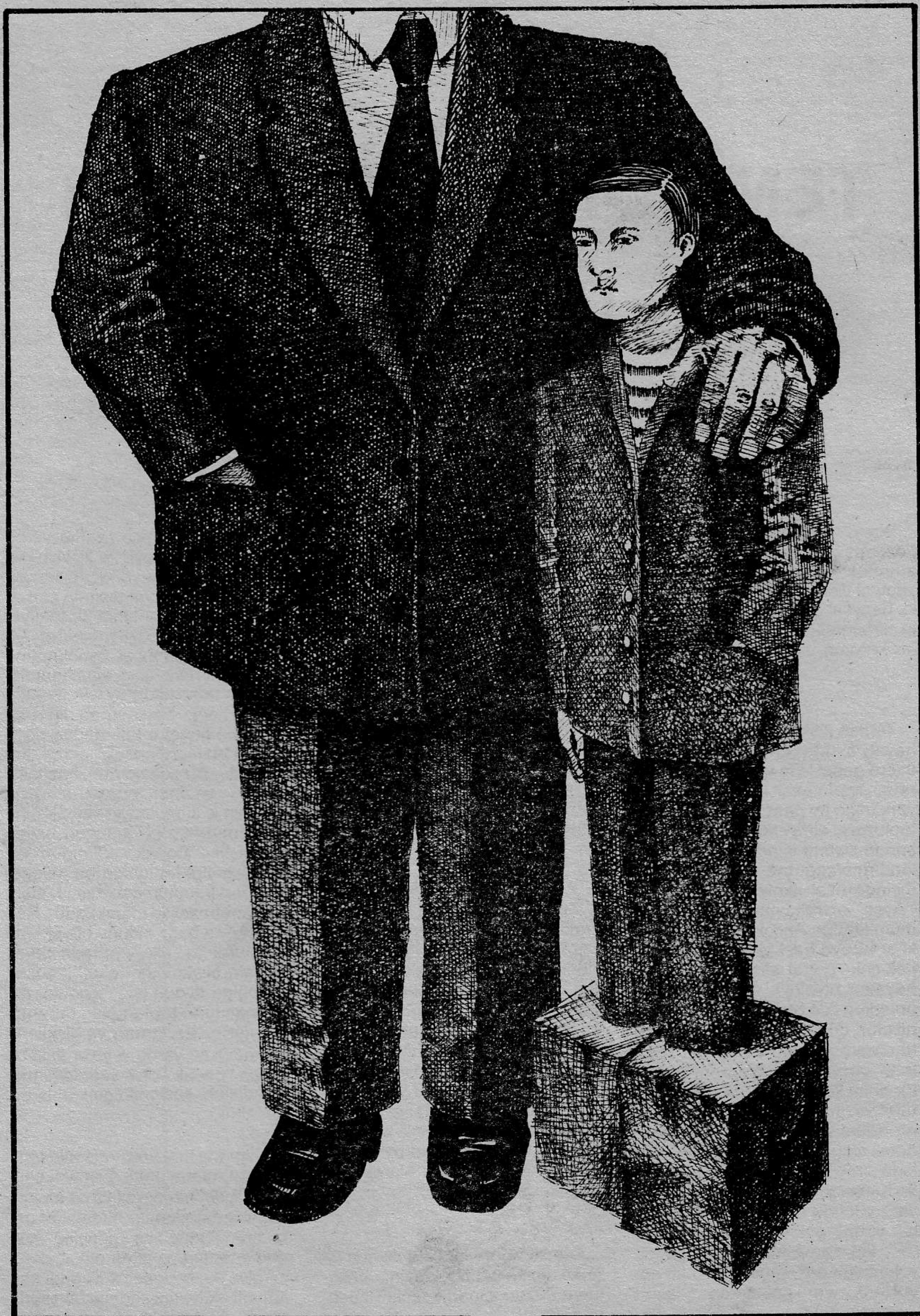
Yaşamaya başladığımızda, hatta daha önce bizim için pek çok şey belirlenmiştir. Ailemiz ne kadar özgür düşünceli olursa olsun, bizim yaşantımız hakkında vereceğimiz kararlara ne kadar karışmazsa karışmasın yaşam hepimiz için çok başka şeyler tarafından öyle si organize edilmiştir ki bu düzeyde baskı yapan bir ailenin çocuğu ile yapmayan bir ailenin çocuğunun yaşam biçimi, önlerindeki seçenekler çok farklı değildir. Toplumsal sınıflamalar hazırdır: önce çocuk genç öğrenci gibi çıkar karşımıza ve memur, doktor, işçi, terzi vb. olarak devam eder. İşsiz olmak, aylak ya da hırsız benimsenmeyen, hoşgörülmeyen şeylerdir.

Çünkü bunlar toplumsal yaşamın sunduğu nimetlerden (!) yararlanamazlar. Karnını doyurmak, giyinmek ya da kitap okuyabilmek, sevdiğin insanla birlikte olabilmek ya da çocuk sahibi olmak ancak kuralların içinde davranıyorsan daha kolaydır. Peki nedir bu daha kolay olan: hayatiyetini sürdürmek mi, yoksa varolmak mı?.. Mahalle aralarında ayıcılar vardır, yanlarında burunlarına halka takılmış ayılar, ayıcının isteklerine uydukları sürece hayatiyetlerini sürdürürler; akşam yemeklerini yerler, canları yakılmaz, bazen bir şeker bile yiyebilirler, yani ödüllendirilirler. İşte bu da ayıcının barışı. Peki bunlar şu dünya küresinde ayı denilen sınıflama içinde sayılabilirler mi? Hayır onlar başka birşeydir ya da başkalaşmış birşey...

Dünyaya gelirken neler düşünüyorduk hatırlamıyorum ama, artık neler düşünebileceğimiz bellidir. Barınmak için eve, ev bulmak için paraya ihtiyacımız var. Kuşkusuz kimse bizi her sabah kolumuzdan tutup fabrikaya, büroya, tarlaya ya da daha başka işyerlerine götürmüyor. İsteyen balık tutmaya gidebilir, isteyen akşama dek uyuyabilir, ama paraya ihtiyacımız var...

Dilencilerin benimsediği kadar bile benimsemez böylesi bir organizasyon hırsızları, işsizleri, aylakları. Kendini acındırmak hoş görülebilir, yalvarmak cevapsız bırakılmaz; ama bunu istiyorum deyip çekip almak affedilemez. İsteyebileceğin şeylerin sınırları ve istemenin de biçimleri vardır. Bir şeyleri eleştireceksen yolları bellidir. Öncelikle kim olduğun önemlidir, herkes eleştiremez; ve yine herşey eleştirilemez. İşte ne olduğumuzun farkına varmadan ağlayarak geldiğimiz bu dünyada yaşamak böylesi zordur; ama varolmak, "bu sayılanların hiç biri değilim, ben BEN'im" diyebilmek, "benim istediğim bu seçeneklerden hiç biri değil" diyebilmek ve sonunda "BEN İSTİYORUM" diyebilmek çok daha zordur. Bunu yapabilenlerin başlarına hep birşeyler gelir.

Böylesi seçilmemiş bir yaşam, böylesi saatlerini, günlerini, düşünce yeteneğini, sevgilerini kişiden koparıp alan bir yaşam. "Barış" bu mudur? Ya da bu kimin barışı? Bugün kendi barışlarını sunanların yarın da kurallarını, nedenlerini saptadıkları kendi savaşlarını sunmaları zor mu? İkinci Dünya Savaşı'nda ölen altmış milyon kişinin kaçı neden öldüğünü biliyordu, bugün dünya yüzündeki altı milyar kişiden kaçı neden **böyle** yaşadığını biliyor... Varolma nedenleri bu "barış" ortamı olanlar bunu çok iyi biliyor kuşkusuz. Peki ya varolma nedenleri bu olmayanlar, onlar niye barış çığırtkanlığı yapıyor? İşte onlar ya canlı kalmanın her şeyden önemli olduğunu düşünüyorlar, ya da gerçek durumlarını, bu barışın varolmalarının temel nedeni olduğunu gizlemeye çalışıyorlar. ■

TEMSİL-İ REDDIYE'DEN

REDD-İ TEMSİLİYE'YE

Birey, planlanmış ve örgütlü "çağdaş" dünyada hayatını idame ettirmek için pek çok zorunlu ve yapısal ilişkiye girer. Temsil ilişkisi, bireysel erkin toplumsal yapılarla sistematik ilişkiye girmek üzere bir kuruma transferidir.

Temsil ilişkisi, bireyi, "sosyal" hayat içinde çağrılabilir kılmak üzere genel isim ve kategoriler yaratır. Toplumsal işbölümüne dayandırılan bu genel isimler bireyin toplumsal aidiyetini oluşturur. Yaşanan sistem içinde bir bireyi adlandırma/çağırma mekanizmaları dışında özel ismiyle "Ali" ya da "Ayşe" olarak betimlemek tabii ki mümkündür. Ancak, toplumsal ilişkiler bireye özel isminin ötesinde pek çok "genel isim" takar. Birey, hayatını biyolojik olarak yeniden üretirken bile bu genel isimlere dahil olur, çünkü kendi dışında oluşturulmuş zorunlu toplumsal ilişkilerle yüzyüzedir. Neredeyse her tür edim kodlanmış ve hukuki, kültürel vs. vs. normlara göre disipline edilmiştir. Bu edimlerin etkin öğesi olduğunda birey, genel isimlerin sıradan bir nesnesi haline gelir. Karşıdan karşıya geçerken "yaya", vücudu beklenen fonksiyonları yerine getiremediğinde "hasta", yasaları bilmediğinde ya da yoksadığında "sanık", karnını doyurmak için çalışırken "işçi", "memur" ya da bir tür "ücretli"dir.

Birey, örgütlü bir sermayenin ve sistemin dayattığı çalışma zorunluluğu karşısında emeğini satarken biricik aidiyeti ve ismi saymasa da "işçi"dir. Sermaye onu özel ismiyle dikkate almaz. Sistem içinde sermaye ile ilişkiye geçmek için genel ismini kabullenmek ve buna denk düşen kurumca temsil edilmek durumundadır. Sermayenin tanımadığı "Ali" ya da "Ayşe" çalışıyor olmanın getirdiği sorunlar sözkonusu olduğunda, "işçi" kimliğiyle dikkate alınır ve bu kimliğin temsili dolayımı "sendikası" devreye girer.

Toplumsal ilişkiler, bireyin sorunlarını kendi başına çözemeyeceği kadar organik ve hiyerarşik olduğunda, birey kurumlar ve örgütler karşısında kendisine sunulan genel isme boyun eğer. Bu genel isim birey kendini onunla anarak toplumsal ilişkiye girebildiğinde ve bireyliğini yoksadığında güç kazanır. Dünyanın bireyden çaldığı güç, güçsüz bireylerin benzerleriyle birlikte oluşturduğu temsili kurumda sınırları daralmış, özel bir alanda yeni bir ortalama güç olarak ortaya çıkar.

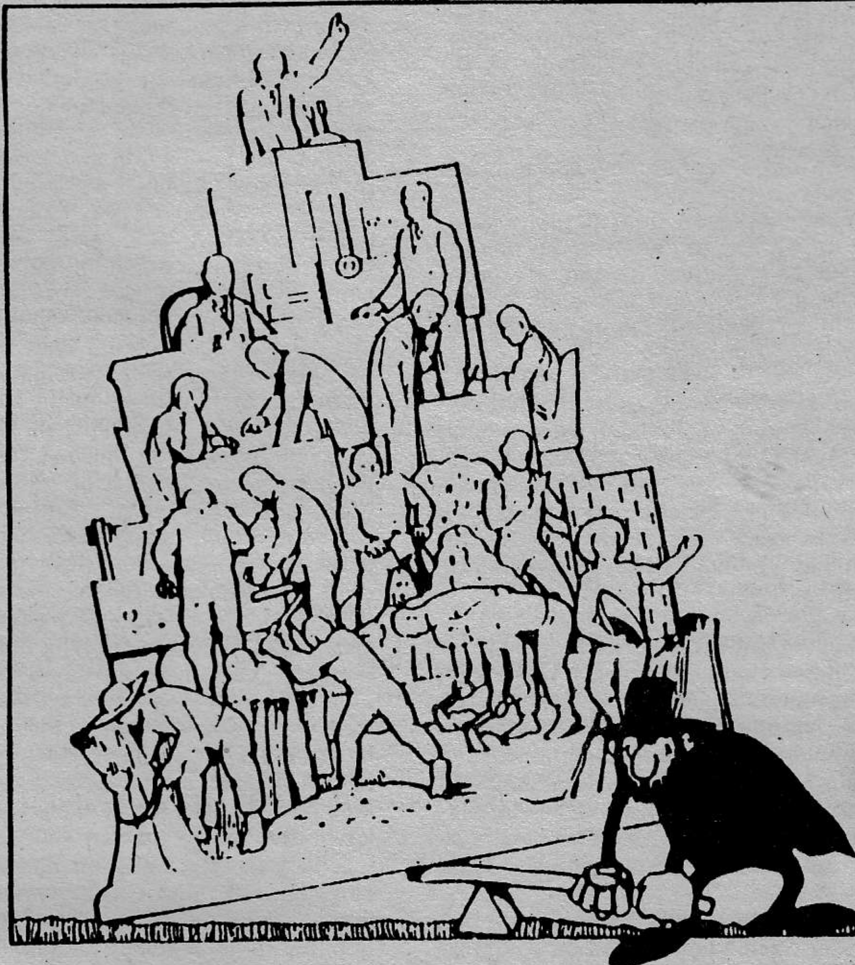
Temsili kurumlar bu anlamda bireyin devlet katında aczinin kabulü ve düzen içinde kollektif gücünün ifadesidir.

Temsili kurumların varlığı ve bireylerin adına devletle ilişkiye girmesi belli koşulları öngerektirir: Bireyin kişisel istemi dışında zorunda olduğunu hissettiği bir faaliyet ya da yaptırım sözkonusudur. Bu yaptırım toplumsal işbölümüne bağlı kriterlere göre sınıflandırılabilecek pek çok birey için geçerlidir. Örneğin boyu ve ağırlığı toplumdaki genel ortalamadan epey düşük olanlar "çocuk" olarak adlandırılır. Bu adlandırma, kapitalist üretim tarzının ortaya çıkışıyla emeğin iş sürecindeki verimliliğine göre oturmuş bir kategori haline gelmiştir. "Çocuk" adlandırmasının etkinliği toplumun bu kategoriye farklı toplumsal etkinlik alanları yaratmasıyla mümkündür. Kan bağlarıyla bağlı olduğu büyüklerin oluşturduğu "aile", yetişkin olarak hayata alıştırıldığı "okul","çocuk emeğine uygun iş", "çocuk" çağırmasının toplumsal tabanını oluşturur. Bu kurum ve ilişkilerin olmadığı bir yerde, 8 yaşındaki bir insan "çocuk" diye çağrıldığında, kendisine seslenildiğini anlamayacaktır.

Çağırma mekanizmalarının temsili kurumlarla denk düşmesi çağrılan "kitle"nin devlet ya da toplum karşısında talepkar olmalarını gerektirir. "Genç" ve "gençlik" üzerine egemen ve alternatif söylemler olsa da, bu kalabalık kendi toplumsal aidiyetini sadece bu sıfatla tanımlamaya kalkmadıkça etkin

temsili kurumlar ortaya çıkamaz. Ama, ne zaman ki çağrılanlar isimlerini devlete karşı toplu talebin yolu olarak kullanırlar, o zaman temsili kurumlar, devletin göreli ya da mutlak kontrol işlevini yerine getirmesi için zorunlu hale gelir. Çalışanların temsili örgütleri bunun en karakteristik örneğidir. Varolan ilişkilerin kendisine verdiği ismi benimseyip ortak noktada talepkar olan işçiler, tarihin pek çok kesitinde temsili kurumlarını devlete dayatmışlardır. Tam bu noktada temsili olmayan mücadele örgütlerinin de varolabileceğini belirtmek gerek. Ancak sözkonusu birliğin ortaklığı bir toplumsal sıfat ise ("işçi", "köylü", "gençlik", "halk" gibi) devlet bu sıfatı kurumsal bir kabuk içinde "sivil toplum"un ögelerinden biri haline getirmek için pek çok fırsata sahip olacaktır. Tarih bu tür genel sıfatların oluşturduğu birlikteliklerin devlet katında kutsanmış kurumlara dönüşmesinin ya da yeni bir devlet doğurmasının örnekleriyle doludur. Sendikalar ve politik partiler en çarpıcı örneklerdir. Oynanacak sahnenin ve dövüşülecek kurumsal yapının belli olduğu tüm durumlar devletin yararınadır.

Yöneten ve sömürenlerin örgütlü olduğu bir dünyada -ki bu örgütlülük temsili kurumlardan öte bizatihi devletin kendisidir- bireylerin en azından yönetilmeye ve sömürüye karşı ezilen ve kitleselleştirilen olarak ortak bir aidiyeti vardır. Bu ortak aidiyetin de varolan statüko içinde tanımlı olduğu açıktır. Ancak, bu durum birliğinin bireylerin toplum karşısındaki tepki ve etkinliklerini temsili kurumlarda olduğu gibi törpülemesi bir zorunluluk değildir. Genel isimlerin olduğu yerde, bireyin kendi istemlerinden feragat ederek temsil edildiği açıktır. Bir çalışan, "işçi" olarak temsil edildiğinde toplumsal aidiyeti dışındaki bireyliği ya törpülenir ya da diğerleriyle birlikte ortalaması alınır. Oysa "işçi", "baba", "yurttaş", "erkek" diye çağrılabilen bu tek vücut tam da kendisini yok sayan bu isimler yerine kendi bireyliğini çağırabilir. İşte ancak ve ancak bu bireysel öz çağırmanın dışavurumunun kollektif bileşkesidir ki, tüm toplumsal aidiyet biçimlerini yadsırken, temsili kurumları da yadsıyarak özgürlüğünü kovalamaya başlar. ■

SENDİKALAR ÜZERİNE -1-

Çok güzel bir atasözümüz vardır, "kör ölür badem gözlü olur". 12 Eylül'den sonra bir kör, üstelik kör olduğu için ölen bir kör de bugün badem gözlüler listesinden "radikal" bir savunuyla çıkıyor karşımıza.

Savununun belirli temaları ortada, "Bir zamanlar devrimci bir konfederasyon varmış!", "İşçilerin demokratik haklarından taviz vermezmiş", "Sendika içi demokrasi (!) varmış" vb., vb. Türkiye'de bir zamanları unutanlar olduğu gibi unutmayanlar da vardır. Ama Türkiye'de "bir zamanlar" devrimci bir sendikalar konfederasyonunun "var olduğunu" hatırlamak çok niyet meselesi. Tarihte bütün "devrimci" konfederasyonlar bu kadar iskambil kule misali olsaydı, eğer, bazı yakıştırılan sıfatlar tamamen değersiz olurdu. Savunu temalarından ikincisi ise tam da özrü kabahatinden büyük denilecek cinsten. Gerçekten bu badem gözlünün demokratik hakları savunurken yaptığı büyük grev (!) minibüs içinden "demokratik" gösteri vb. "kahramanca" eylemler göz yaşartıcı. Düşününce insanın ağlayası geliyor. Üçüncü tema ise herkesi ağlarken güldürebilecek halde; "sendika içi demokrasi". Bu tam bir inci.

Fakat, her bir sözcüğü üzerine sayfalarca mizah yazısı yazılabilecek olan bu incileri geçelim, hem bütün temaları kendinde toplayan, hem de tekrar yaratılmasından söz edilen ana temadan ve bu ana tema üzerinde oluşması öngörülen bir sendika türünden ve sendikacılık anlayışından söz edelim. Bu ana tema "sınıf ve kitle sendikacılığı" olarak formüle edilen üç sözcük üzerinde durmaktır.

Bugün Türkiye'de işçilerin içinde kendilerini buldukları, dayanışmalarını genişlettikleri, haberleşme ve güç birliği gibi herhangi bir şey için mücadele edildiğinde zorunlu olacak koşullardan ve örgütlenmelerden yoksun oldukları bir gerçek. Fakat bu boşluk "sınıf ve kitle sendikacılığı" gibi tam da kendine oturan bir şekilde nitelenebilecek bir sendikal varlık tarafından doldurulabilir mi?

Kapitalist toplum (ve bütün hiyerarşik toplumlar) bir toplum olarak varlığını sürdürebilmek için herşeyden önce insanlara yerlerini, kendilerinden önce düzgülenmiş işlevlerini ve toplumsal olarak ait oldukları konumları benimsetmek zorundadır. İnsanlar müzik, şiir, avcılık, resim tutkunluğu, cinsel zevk düşkünlüğü vb., vb. gibi sonsuz zengin özellikleri ile sınıflandırılamazlar, sınıflamalara sığmazlar ve de böylesi bir sınıflama koskoca bir makina olan toplumun bir işine yaramaz zaten.

Kapitalist toplum böylesi sınıflamalara,temel olarak ekonomik düzeyde ihtiyaç duyar ve onun ağırlıklı sınıflamaları da bu temelde yükselir. Herkes, her bir tek,bir büyük ekonomik bütünün parçası olmalıdır ki, toplum ekonomik olarak, rasyonel işleyen bir makina olarak varlığını sürdürebilsin.

"İyi" işleyen ya da "gelişmiş" bir kapitalist toplumda iyi işleyen düzeneklerin başında bu sınıflama gelir. İşçiler işçi olduklarını, patronlar patron olduklarını çok iyi bilirler bu toplumlarda. Her kesim yerini almıştır toplumsal mozaikte. Zam alır sendikalar bazen "aşırı" tavırlarla karşılaştıklarında görevlerini yapar, sokağa çıkar, yürür ve pankart açarlar, hükümetleri değiştirebilirler. Avrupalı bir burjuva "çok büyük" bir "özgürlükçülük"le "sendikalar görevlerini yapıyorlar" diyebilecektir bu manzara karşısında. Bizim bütün ilerleme ve parlamenter demokrasi tutkunlarımız da bunu hedeflemektedir ama bir farkla, bunu kendilerine yakışmayan, üzerlerinde iğreti duran sıfatlar takınarak yapmaktadır.

Evrensel bir sistem olan dünya kapitalizmi, insanları kitleselleştirmenin, sınıflaştırmanın en gelişmiş örneklerini dünyanın dört bir yanında sergileyebilmektedir, bir işçinin kendi işçiliğini bilmesi, işçilik yaptığı koşulların iyileştirilmesine çalışması ve nasıl yapılırsa üretimin arttırılabileceğini göstermesi kapitalist bir toplumu "radikal" olarak rahatsız edecek unsurlar değildir. Bir burjuva da insanların her birinin çalıştığı, daha çok "ihtiyaç" maddesi tükettiği, daha çok tatile gittiği bir toplum ister. Çoğu zaman gelişmiş kapitalist bir ülkede sınıflaşmış, kitleleşmiş bir işçi kesimiyle burjuvazi arasında, yine aynı türden bir kesimle bürokratik devlet kapitalizmlerinde (SSCB, ÇHC, vb.) tam bir ideolojik uyumlanma söz konusudur. 19. yüzyılda birilerini "sınıf mücadelesi" şeklinde aldatan olgu aslında doğanın kokusunu henüz üzerinden atamayan insanların işçi olmaya karşı verdikleri özgürlük mücadelesiydi. 20. yüzyılda yöneten ve ürettirenlere karşı sınıf ve kitle temelinde yürütülmeye çalışılan mücadele de bilindiği gibi eski hamam eski tas sonuçları yarattı. Bugün ise belirli anlık durumlarda ortaya çıkan işçi hareketleri, gelişmiş ülkelerde ya olağanüstü durumların (savaş gibi) ya da "az gelişmiş" ülkelerde ülkenin dünya sistemine yetersiz eklemlenmesinin yarattığı ekonomik sorunların bir sonucudur. Fakat asıl yanılgı buradadır. Böylesi bir temelden kalkan ve sınıf ya da kitle mantığıyla hareket geçen bir değiştirme hareketi, insanların birarada yaşamalarının yeni bir biçimini yaratamayacaktır. Bu olayların çeşitli yerlerde bir sınıf mücadelesi şeklini aldığı doğrudur, işçilerin büyük çoğunluğunun kendileri için "işçi sınıfı" nitelemesini kullandıkları bir kavgada böyle bir durumu reddetmeye çalışmak komik bir çaba olur. Fakat bu niteleme sanıldığı gibi bir sihirli değnek değil. Çalışmanın niteliği, ekonominin kendine özgü rasyonalitesi, teknolojinin değeri vb. gibi bütün temel ideolojik kavramları koruyan ve besleyen bir "sınıf mücadelesi" bugüne kadar olduğu gibi bugünden sonra da bir "sınıf mücadelesi" olur ancak. Yöneten ve yönetilenlerin bütün temel ideolojik kavramlar üzerinde hemfikir olduğu bir müca-

'İşçi sınıfı kavramına dayanan bir sendika, var olanı kabul etmekten başka bir şey yapamaz'

dele de bugüne kadar olduğu gibi ancak bir rötuşlama mücadelesi olacaktır.

Gerçekte ise bir mücadele sürüp gitmektedir, "sınıf ve kitle sendikacılığı" anlayışıyla bugün Türkiye'de TÜRK-İŞ arasında. Bu mücadelenin temeli ise söylendiği gibi Türk-İş'te sendika içi demokrasi olmaması ve Türk-İş'in partilerüstü kalmaya çalışması, ekonomik mücadeleyi yeterince güçlü olarak sürdürememesi değildir. Bu mücadelenin temeli, bir yandan eski gücünü ve etkinliğini kaybeden bir sendika bürokrasisinin işçilerin işgücünün pazarlığını yürütme **hakkını** yeniden ele geçirmek istemesi, diğer yandan da bağlı bulunduğu toplumsal kesim iktidarda olduğu için **partilerüstü** kalabilen TÜRK-İŞ'e karşı farklı bir iktidar anlayışının savunusudur. En fazlası bu farklı iktidar -onu da pek fazla istedikleri söylenemez ya- gerçekleştiği takdirde onlar da bu eski "aşırı" nutuklarını unutmaya hemen hazırdırlar. Öyle değil mi ama? İşçilerin iktidarı gerçekleştiğine göre sendikalara ne gerek var? Gerekçe de budur.

Sonradan "sakıncaları" anlaşılmış olacak ki bir zamanlar önerilen *işçilerin sendika aidatlarının ödenmesinin işçilerin kendisine bırakılması* konusundaki artık söz konusu edilmeyen yasal değişiklik, istisnasız bütün sendika bürokratlarını büyük ölçüde rahatsız etti ve hepsi kıyamet kopardılar. Bu itirazı sadece bürokratik bir devlet dairesi haline geldiği açıkça ortada olan TÜRK-İŞ yapmadı, bu itiraz korosuna "işçiyle bütünleşmekten", "sınıf ve kitle sendikacılığından" dem vuran sendikacılarımız da şöyle veya böyle katıldılar. Halbuki iddialarına bakılırsa bu doğrultuda bir kampanya bile açmalıydılar. İşçilerin gerçekten bütünleştiklerini hissettikleri bir örgüte aidatlarını herhangi bir otoritenin dolayımı olmaksızın gönüllü olarak yatırmalarının önünde ne engel var? Böylesi bir örgüt için şüphesiz yok. Ama Türkiye'de böylesi bir örgüt var mıydı?

Bu toplumda yaşayan insanları, kendi tek tek somutluklarında (hâlâ ne kadar kalmışsa) değil de, "işçi sınıfı", "kitle" ve benzeri soyut kavramlar temelinde somut yapılarda örgütlemeye çalışan bir anlayış, aslında *sınıfa sesleneyim* derken boşluğa seslenmektedir. Anında tepki gösterme, insiyatif sahibi olma gibi bireye özgü nitelikler, bu kitle makinesinin varlığı içinde yok olur ve ortaya çıkan örgütte, bütün iddiaların aksine iskambilden bir kule olarak bir fiske bekler.

Sadece ve sadece işçi olmaktan kaynaklanan sorunlar ya da ideolojik olarak "işçi sınıfı"na yakıştırılan bir değer temelinde kurulan herhangi bir sendika yeni bir yaşam yaratmak için yararlı değildir. İşçi temeline dayanan bir sendika, var olanı başlangıçta kabul etmekten başka bir şey yapmamaktadır. Kendisine ekonomik bir kavramdan kalkarak temel edinen böyle bir sendika, aynı zamanda altyapı-üstüyapı metafiziğinden kaynaklanan bölünmüş bir yaşam anlayışı içinde herhangi bir şey yaratmaktan aciz olacaktır. Yeni bir yaşam yaratmak ancak yaşamın bütünsel bir algılanışından -bilinmesinden değil- geçer, baştan işçi olarak konumunu kabul edecek bir insan "iyi işçi" ya da "iyi yaşayan" bir işçi olabilir ancak. Varolan toplumda da iyi yaşamanın kıstasları belirlidir, otomobil, ev, vb.

Ama Türkiye gibi bir ülkede sadece ve sadece böylesi bir "iyi yaşamı", "proleter cennetlerini" hedefleyen bir sendika ancak radikal bir mücadelenin hedeflenmeyen yan ürünleri olabilecek böylesi "nimetleri" de kalıcı olarak elde edemeyecektir.

Sınıf ve kitle sendikacılığının savunurları güçlü olmanın koşulunun birlik ve örgütlenmede yattığını söylemektedirler. Oysa herhangi bir örgüt, birlik olabilmek için birbirinden farklı unsurları ademi-kerkeziyetçi bir yapı halinde bir araya getirebilmekten geçer. Merkeziyetçi, otoriter ve hiyerarşik bir örgüt kapitalist toplumun kitle iletişim araçlarının hedeflediğinden farklı bir sonuç doğurmayacaktır. Sonuçta "birlik" denilen aynılaştırılmış ve tek bir merkez, çoğu zaman da tek bir beyin tarafından yönlendirilen bir yapı olacaktır ki böyle bir "birlik" ve örgütlenme güçlülük değil zayıflık doğurur. Böyle bir sendikanın üyeleri de emir bekler ve emir gelmediğinde apışır kalırlar. Bütün yeni bir yaşam yaratmayı hedefleyen birlikler gibi sendikal bir -yani kendilerine işçi denilen insanların oluşturduğu bir mücadele ve dayanışma birliği- örgüt, her bir üyenin kendi istediği hedef doğrultusunda kendi isteğiyle bir araya gelen diğer üyelerle birliğinden doğar.

Böyleşi bir sendika da ancak herhangi bir sürekli bürokrasiye, zorunlu aidat sistemine, hiyerarşik ve merkeziyetçi ya da "demokratik-merkeziyetçi" bir yapıya sahip olmadan mümkün olabilir. Böylesi bir sendika insanların var olan aidiyetlerini kabul etmekten değil reddetmekten geçer ve bu bir hayal değil -öyle olabilirdi- tarihsel örnekleri de olan bir biçimdir. "Hafızai beşer nisyan ile maluldür" denir, acı ve komik olan da odur ki "taban"ları üzerine binbir pazarlığa giren, toplumsal düzeyde bir çok alanda süregiden mücadelelere kayıtsız kalan, "taban"larını sık sık gelen "dur" ve "kalk"larla şaşkına çeviren dünün bir takım sendika bürokratlarının, "işçi sahiplerinin" bugün gül suyu ile yıkanmış olarak yeniden ortaya çıkabilecek ve "devrimci" sendikalarını yeniden kurabilecek olmalarıdır. Bunu önleyebilmek tamamen "işçi" denilen insanların üzerine düşen bir "iş"tir.

(Devam edecek)

Bilinmeyen Devrim:

İSPANYA İÇ SAVAŞI

KRONOLOJİ

(Aşağıdaki kronoloji iç savaş öncesi bazı siyasî olayları kapsamaktadır.)

Ekim 1868	:	Bakunin temsilcisi Guiseppi Fanelli İspanya'ya geldi.
Haziran 1870	:	Uluslararası İşçi Birliği'nin İspanya Bölgesel Federasyonu Barselona'da kuruldu.
Eylül 1872	:	Uluslararası İşçi Birliği'nin Hague Kongresi, Bakunin ve Marks ayrılığı.
Aralık 1872	:	Bölgesel federasyonun Cordoba Kongresi.
Şubat 1873	:	Demokratik Federal Cumhuriyetin ilânı.
Haziran 1873	:	Kantonalist ayaklanma.
Ocak 1874	:	Meclis feshedildi. Uluslararası İşçi Birliği yasadışı ilân edildi.
Şubat 1881	:	Sagasta Hükûmeti, sendikalar yasallaştı, bölgesel federasyon yeniden kuruldu.
1883	:	Manonegra (Kara El) gizli anarşist terör örgütünün eylemleri.
1888	:	Bölgesel federasyon dağıldı. UGT kuruldu.
1892-1897	:	Barselona'da yaygın bombalama eylemleri.
1898	:	ABD ile savaş.
Şubat 1902	:	Barselona'da genel grev.
1903-1905	:	Endülüs'te anarşist grevler dalgası.
Şubat 1906	:	Solidaridat Catalana (Katalonya Dayanışması) kuruldu.
Ekim 1910	:	CNT kuruldu.
Ağustos 1917	:	CNT genel grevi.
1917-1919	:	Endülüs ve Levante'de anarşist grevler.
Şubat 1919	:	Kanadiense (Barselona'da) grev.
1919-1923	:	Barselona'da Pistoleros Savaşı.
Haziran 1921	:	Komünist Parti kuruldu.
Eylül 1923	:	Primo de Rivera'nın askerî diktatörlüğü.
1925	:	Fas savaşı bitti, sivil diktatörlük.
1927	:	FAİ kuruldu.
Ocak 1930	:	Rivera'nın düşüşü.
14 Nisan 1931	:	Cumhuriyetin ilânı.
Ocak 1932	:	Lı Obregat Vadisi'nde FAİ isyanı.
Eylül 1932	:	Katalan Özerklik Yasası.
Ocak 1933	:	Barselona'da FAİ isyanı.
Aralık 1933	:	Aragon'da CNT isyanı.
Haziran 1934	:	Campesinos (Tarım İşçileri) grevi.
Ekim 1934	:	Asturias madencilerinin isyanı.
Şubat 1936	:	POUM kuruldu.
Şubat 1936	:	Halk Cephesi seçimi kazandı.
Temmuz 1936	:	Calvo Sotelo öldürüldü.
16 Temmuz 1936	:	Fas'ta ordu ayaklandı.
19 Temmuz 1936	:	İÇ SAVAŞ BAŞLADI.

İspanya iç savaşı 50 yıl önce 1936 Temmuz'u ortasında darbeci subayların Cumhuriyet'e karşı ayaklanmasıyla başladı ve 1939 ilkbaharında Franco rejiminin tüm İspanya'ya hakim olmasıyla son buldu. Bu iç savaş genel olarak, demokrasi ve faşizm arasında uluslararası boyutta gerçekleşen ilk büyük mücadele ve II. Dünya Savaşı'nın bir provası sayılabilir. Bu tanımlama doğru olmasına rağmen aynı zamanda eksiktir de. Zira çarpışmanın ve farklı anlayışların oluşturduğu grupların karmaşık yapıları en az tarafların kendileri kadar önem taşıyor. Özellikle iç savaşın ilk evresi kabaca "demokrasi" ve "faşizm" yandaşları arasında geçen bir mücadele olarak tanımlanamaz.

Ancak cumhuriyetçiler homojen bir blok oluşturmuyorlardı. Savaşın esas amacının ne olduğu sorusu aralarında daha başlangıçta derin ayrımlar çizmişti. Bir yanda öncelikle parlamenter demokrasinin ve toplumsal statükonun korunmasının gerekli olduğunu söyleyip ortak düşmana karşı olan burjuva cumhuriyetçiler, sosyalistler ve komünistler, diğer yanda ise baştan beri toplumsal-politik düzenin kökten değişimi için savaşan liberterler.

Savaşın kaderini tayin eden sokak çatışmalarını ve cephedeki mücadeleyi yürüten hareketlerin tanımlanması ve savaşa bakışlarının ortaya konması iç savaşın gelişimi ve sonu hakkında daha iyi fikir verebilir.

İSPANYA'DA LİBERTER HAREKET

Önceleri İspanya'da dağınık gruplar halinde bulunan liberterlerin sayıları 1897'de 50.000 ve 1900'de 100.000'e ulaşıyordu. Sayılarıyla birlikte giriştikleri eylemler (grevler, sokak çatışmaları vs.) onları daha organize bir hareket oluşturmaya yöneltti ve 1910'da UGT'li sosyalistler dışında tüm sendika temsilcilerinin katıldığı toplantıda CNT (Confederacion Nacional del Trabajo) doğdu. CNT alışılmış tarzda bir sendika değildi. Birbirinden bağımsız yerel sendikaların oluşturduğu federatif bir yapıya sahipti. Zorunlu ve düzenli bir aidat sistemi uygulanmıyor ve bir tek kişi dışında da ücretli görevli çalıştırmıyordu. Ülke çapında işçileri ve köylüleri kendine üye olmaya zorlayan "resmi" bir kurum edasında olmaktan çok uzaktı ve kapılar katılımın bireysel olanına açılabildiği kadar açılıyordu.

Kuruluşunun hemen ardından gerçekleşen birçok grev ve yerel ayaklanma dalgası CNT'yi yeraltına ittiyse de bu, etkinliğinden birşey kaybetmesine neden olmadı. 1914'te kırsal bölgelerde de yayılan ve gelişen liberter hareketle daha da güçlenmiş olarak ortaya çıktı. 1917'de Rus devrimine denk düşen yıllarda CNT ülkedeki en güçlü örgüttü. 1919'da Üçüncü Enternasyonal'e katıldı. Fakat 1921'de Bolşeviklerin Rusya'da liberterlere yaptıkları baskı, tutuklama ve Kronstadt denizcilerine karşı tutumları CNT içinde büyük tepki uyandırdı ve 1922'de Üçüncü Enternasyonal'den ayrıldı. 1919'dan Primo de Rivera diktatörlüğünün kurulduğu 1923'e kadar geçen dört sene içinde CNT, özellikle Barselona'da patronların muhafızları ve sivil muhafızlarla ilan edilmemiş bir savaşa girdi. 1923'te CNT yine köstebek yuvasına döndü ve bu dönemde "ilerici diktatör" Rivera'yı destekleyen sosyalist UGT karşısında gerileyerek bir miktar üye ve güç kaybetti. Bu dönem liberter çevrelerde toplumsal bir devrime yönelik federasyon düşüncesinin yayılmasını hızlandırdı ve 1927'de FAİ (Federacion Anarquista Iberica) ortaya çıktı. Hemen bütün FAİ üyeleri CNT üyesiydiler, fakat bunun tersi geçerli değildi. FAİ, özellikle parlamento ve siyasi partilere alınan tavırlarda CNT'yi eleştirerek, sendikacılığın fazla abartılmasının reformizm tehlikesini doğuracağını savunuyordu.

Bu iki örgüt İspanya iç savaşının başladığı 1936 yılında güçlerinin doruğundaydılar. Yakın tarihin organik bir gelişime sahip tek "dönüştürücü" "kitle örgütü" olan CNT iki milyon, FAİ de 300.000 üyeye sahipti. Ve Temmuz 1936'da Mola ve Franco darbesi indiğinde bu darbeye bir devrim dalgasıyla karşılık verdiler.

İSPANYA'DA KOMÜNİST VE SOSYALİST HAREKET

İç savaşın başlangıcına kadar İspanyol komünistleri liberter ve sosyalist blok arasında küçük ve yalnız bir grup görünümündeydiler ve bütün çabaları bu yalnızlığı kırmaya yönelikti. O kadar ki 1933 seçimlerinde bir tek milletvekili çıkarabildiler: Malaga'dan doktor Bolivar; o da programından çok "yoksulların doktoru" olarak ün yaptığı için seçilmişti(Broue/Temime).İç savaş öncesindeyse 30-40 bin üye sayısına ulaşmışlardı ve Cortes'te 16 milletvekili tarafından temsil ediliyorlardı. Savaşın hemen başında 23 Temmuz 1936'da Katalonya'da dört küçük prosovyetik-marksist parti, Sosyalist Birlik Partisi'ni (Partit Socialist Unificad de Catalunya-PSUC) oluşturdular.

İspanyol sosyalistleri gerek savaş öncesinde, gerek savaş süresince kendilerine özgü bir politikadan tamamen yoksundular. 1.000.000 kadar üyeye sahip olan sendikaları UGT (Union General de Trabajadores) ve Sosyalist Parti kendine has bir etkinlikleri olmadan yalpalayıp durdu.

İspanyol komünistlerinin savaş süresince izledikleri politika ise Franz Borkenau'nun dediği gibi şöyle özetlenebilir: "Onlar sadece kapsamlı bir sosyalizasyonu değil, düpedüz sosyalizasyonun hemen her biçimini reddediyorlardı. Sadece köylerin kollektifleşmesine değil büyük toprak sahiplerinin topraklarının dağıtılması yolundaki her türlü kararlı politikaya da karşı çıktılar. Bir polis örgütü kurmaya çalışmakla kalmadılar, halk yığınlarının büyük nefret beslediği eski rejimin polislerini bilerek ve isteyerek yeğlediler. Komitelerin iktidarını yıkmakla yetinmediler, kendiliğinden "kontrol edilemez" her türlü yığın hareketine düşmanlık gösterdiler. Tek kelimeyle karmakarışık coşkunluğu disiplinli coşkunluğa dönüştürmek için değil, halk yığınlarının eylemleri yerine disiplinli asker ve yönetici kadro getirmek, halk yığınlarından tümüyle kurtulmak amacıyla hareket ediyorlardı."

Darbeyi başlatan güçlerin yapısı da şöyle özetlenebilir:

FAŞİST HAREKET

İspanya'nın ilk faşist örgütü 1931'de Gimenez Cabellero, Ledesma Ramos ve dokuz arkadaşı tarafından kurulur. Bir süre sokakta dövüşürler, haftalık bir yayın organı çıkarır ve sonra parasızlıktan kapatırlar. Aynı yıl Valla Dolid'de Onesimo Redondo tarafından kurulan bir örgütle birleşerek "Milliyetçi Sendikalist Saldırı Birlikleri" (Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista) adını alırlar. Bu birliğin 1932 yılında 25 üyesi vardır.

İlk ciddi girişim 1934'te eski diktatörün oğlu ve tabii varlıklı olan Jose Antonio Primo de Rivera'dan gelir. 1933 seçim kampanyasında "Falange Espanola"yı kurduğunu ilan eder. Faşist hareket biraz canlanır gibi olur ama ne kadar canlandığı 1936'da, yani iç savaşın başladığı sene yapılan seçimlerde ortaya çıkar. Falange Espanola, 10 milyon seçmenden ancak 40 bininin oyunu alabilmiştir.

Kısacası İspanya'da faşizm tutunamamıştır. Onların "dolaysız eylemleri" sokakta bir başka "dolaysız eylem" tarafından kırılmış, onların sürü moralleri karşısında biraz da "bireyin tanrılığı"na dayanan başka bir moral bulmuş, sürüyü yakalama girişimleri başarısız kalmıştır.

İspanya'da faşist hareket ordunun ve iç savaşta zor duruma düşen geleneksel sağın bir yaratığıdır. İtalya ya da Almanya'yla kıyaslandığında son derece cılızdır. Öyle ki resmen yapay destekleme tedbirleri alınır gelişmesi için. Da-

ha savaş başlar başlamaz "geleneksel" karizmatik liderlerinin hepsinden yoksun kalmışlardır. Ve liderlik böylece büyük ölçüde Franco'nun kayınbiraderi "ılımlı" faşist Serrano Suner'e kalmıştır.

İSPANYOL ORDUSU

1930 yılı ordu yıllığı (Anuario Militar) rakamlarına göre İspanyol ordusu 150.000 kişiydi. Bu 150.000 askerin 566'sı general, 21.966'sı subaydı, orduda çavuştan çok yüzbaşı ve binbaşı varken 200 askere bir general ve sekiz askere bir subay düşüyordu. Küçük İspanyol donanması koskoca İngiliz donanmasından daha çok amirale sahipti. Hal böyle olunca da yıllık bütçenin yüzde otuzunu yutuyordu.

Ama yine de idare ediyordu bu ordu. 50 sene gibi bir zamanda 42 darbe girişiminde bulunmuşlar ve bunlardan 11 tanesi başarılı olmuştu. Çok muhtemel olarak 1936'nın girişimcileri Mola ve Franco da böyle bir darbe (pronunciamientos) düşünüyorlardı.

İÇ SAVAŞ

1936 Şubat seçimlerinde sosyalistlerin, komünistlerin ve cumhuriyetçilerin oluşturduğu "Halk Cephesi" zafer kazandı. Şüphesiz parlamentodaki sandalye sayısına yansıyan bu zafer gerçek durumun göstergesi değildi. Çünkü ilginç seçim sistemi tersine işlemiş ve seçimler 4.700.000 oy alan "Halk Cephesi"nin **Cortes**'de 278 sandalye ve 4.576.000 oy alan "Milli Cephe"nin 134 sandalye almasıyla sonuçlanmıştı. Ayrıca milyonlarca üyesi olan CNT seçimlere katılmamış, ancak tarihinde ilk kez boykota da gitmemişti. (*) Bu durum bütün ülkede iç savaşı beklenir hale getirmişti.

(*)Oysa 1933'de CNT'nin seçimleri boykot etmesi üzerine seçimlere katılmama oranları şöyleydi: (Cesar Lorenzo)

Barselona Bölgesi:	% 40
Saragossa Bölgesi:	% 40'ın üstünde
Huesca Bölgesi:	% 40'ın üstünde
Tarragona Bölgesi:	% 40'ın üstünde
Sevilla Bölgesi:	% 45'in üstünde
Cadiz Bölgesi:	% 45'in üstünde
Malaga Bölgesi:	% 45'in üstünde
Tüm İspanya'da:	% 32.5

Yeni rejim 1931'dekinden daha fazla bir şey yapamadı. Halk Cephesi'nin iktidara geldiği günden itibaren sağ hükümeti devirmek için ideolojik ve örgütsel hazırlık içindeydi. Hitler'in Almanya'sı ve Mussolini'nin İtalya'sı rüyalarını süslüyor ve saldırılarına güzel örnekler teşkil ediyordu. Ordu darbeye hazırlanırken hükümet tereddüt içindeydi. 17 Temmuz'da Franco Fas'ta askeri bir ayaklanma başlattı, 18 Temmuz'da darbe ülkeye yayıldı. Üç gün sonra ülkenin üçte biri generallerin eline geçmişti: Koyu Katolik Navarra, Aragon'un bir kısmı, Galicien, Leon, eski Castilla, Sevilla, Cadiz, Cordoba. Ne var ki darbeciler herhangi bir direnmeyle karşılaşacaklarını düşünmemişler, İspanyol halkını hesaba katmamışlar, bu da onların kısa vadede bozguna uğramalarına neden olmuştu.

Darbecilere karşı ilk mücadele sendikalar tarafından örgütlenmiş milis güçleri tarafından verilirken İspanyol işçi ve köylüleri savaşa spontan bir devrimci insiyatif ile yeni bir içerik kattılar. Böylece iç savaş devrime dönüştü.

Devrim ülkeye yayılırken İspanyol halkına özgü bir örgütlenme tarzını da yaratmıştı: kollektifler.

Katalonya'nın başşehri Barselona 1936 Temmuz'unda sosyal yıkımın odak noktasıydı. İspanya endüstrisinin merkezi ve yıllardır CNT'nin kalesi olan şehrin görünümü bir günde tamamen değişmişti. "Farikaların yüzde yetmişi kamulaştırılmış, büyük işletmelerin yanısıra, esnafa, tüccara, kamu hizmetlerine, basına, tiyatroya ve sinemaya, otel ve restoranlara kadar uzanan bir kollektifleştirme gerçekleşiyordu. Beklenen kargaşalığın aksine yaşam yeni biçim içinde hızla işlerliğini kazanıyordu. Karayolları, otobüsler ve metro devrimin başlangıcından 48 saat sonra tekrar çalışmaya başlamışlardı. Gaz ve elektrik şebekeleri işlerken trenlerin çalışmaları için de fazla beklemek gerekmemişti. Halkın yiyecek ihtiyacını karşılamak için ise sendikalar kapsamlı önlemler almışlardı." (Borkenau) "Ücretler, çalışma koşulları ve üretimin kendisi, işçiler ve oluşturdukları komiteler tarafından belirleniyor ve yürütülüyordu." (Augustin Souchy) Kollektifleştirme uygulamaları ortak bir şema izlemiyor ve merkezi bir yaptırım ile yerine getirilmiyordu.

Aynı şekilde kırsal bölgelerde de işçilerin endüstrideki yaratımlarının bir benzeri, ülke düzeninin kökten bir değişimine yönelik olarak kır işçisi ve köylüsü arasında da gelişti. Nüfusun % 68'inin (4,5 milyon) kırsal alanda yaşadığı İspanya'da büyük mülk sahipleri, tarla sahipleri, yarıcılar ve topraksız tarım proletaryası arasındaki ilişkiler gibi toprağın verimliliği ve dağılımı da çok büyük farklılıklar oluşturuyordu. Toprağın eşitsiz dağılımının doğurduğu tarım sorunu 1936'ya kadar "İspanya'nın esas sorunu" olarak kalmıştır (Gerald Brenan).

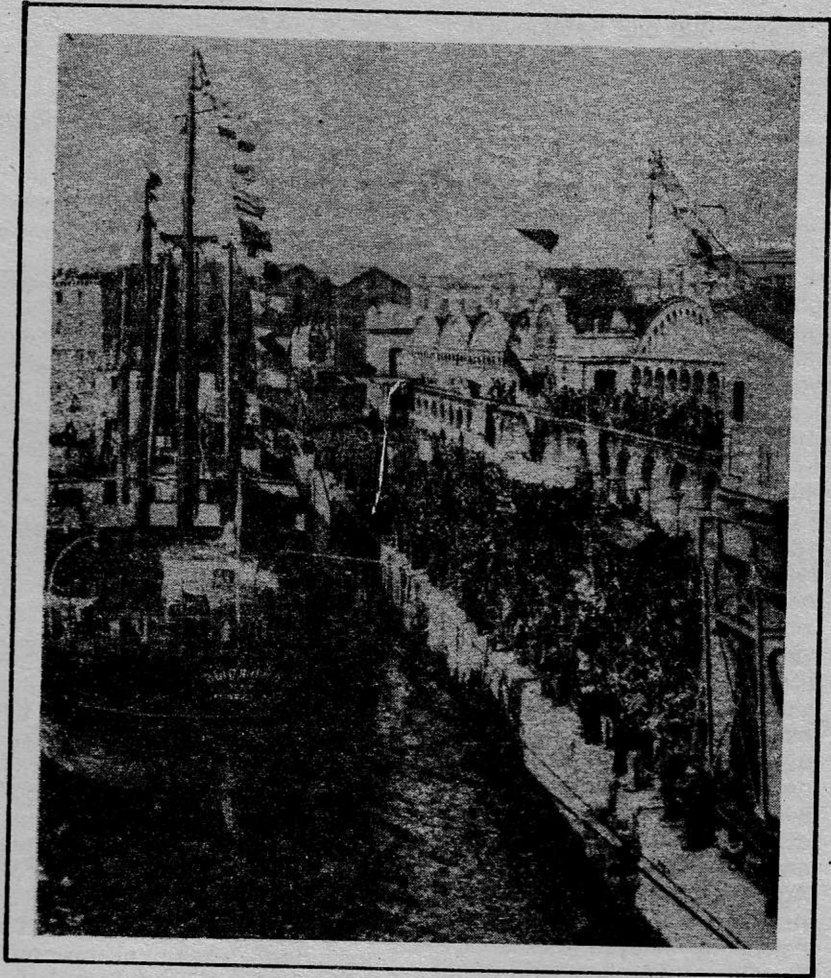
İç savaşla birlikte başlayan yıkım ve kollektifleştirme gerek boyutları, gerekse biçimi açısından büyük farklılıklar gösteriyordu. Tarım kollektivizminin ağırlık noktaları Aragon, Levante, Kastilya ve La Mancha'da Güney Katalonya ve Endülüs'te Cumhuriyetçi olarak kalmış kısımlardı. Bu bölgelerde bulunan büyük çiftliklerin yarısından fazlası kollektifleştirilmişti. 1937'de yaklaşık 3 milyon kişinin kır kollektiflerinde yaşadığı tahmin ediliyor (Gaston Leval).

Kollektifleştirme genel olarak mahalli, kendiğilinden, insiyatif çerçevesinde ve o ortamın bölgesel özelliklerine göre farklılıklar gösteriyordu. İşler kır işçi ve köylülerinin bölgesel sendikaları olan CNT ve UGT tarafından organize ediliyordu. "Mal-mülk dağıtımına yönelik yeni bir yöntem bulmak için farklı sistemler denendi; bir kısmı bunu kollektif esaslara göre, bir kısmı yaklaşık veya tam olarak geniş bir komünizm esasına göre belirlerken, diğer bir grup ise bu iki sistemin bileşimine yöneldiler. En sık rastlanan ödemenin, ailenin ihtiyaçlarına göre yapılıyor olanıydı. Her aile reisi günlük ücret olarak pesetaya göre düzenlenmiş bir çek alıyordu. Bu, ortak mağazalardaki tüketim malları için geçerliydi. Kullanılmayan 'ücret' kişisel tasarruf kasasına aktarılıyordu. Bu şekilde para sınırlı ölçüde kaldırılmış oluyordu. Kira, elektrik, tıbbi yardım, yaşlılık yardımı vs. ücretsizdi. Okullar 14 yaşının altındaki bütün çocuklar için zorunluydu." (Daniel Guerin)

Kollektifleştirmenin önemi üretim ilişkilerinde köklü bir değişimi sağlamasından ziyade (tarım tekniği, çalışma şartları, çiftlik işletmeciliğinin genel bir rasyonalizasyonu ve benzeri), hemen hemen tüm

yaşam alanlarını kapsayan sosyal yıkıma denk düşmesiydi.

Ancak 1936 sonlarında sosyal devrimin çehresi değişmeye başladı. Bir yandan Franco'nun giderek artan ezici gücü, öte yandan Cumhuriyet hükümetinin ama özellikle de Enrique Lister komutasındaki komünist birliklerin saldırıları karşısında devrimci dalga çözülmeye başladı. Tarihi boyunca FAİ'ye göre her zaman daha tavizkâr bir çizgi izleyen CNT "Önce zafer sonra devrim" yaklaşımı ile FAİ'nin ve birçok CNT'linin sert muhalefetine rağmen hükümete katılınca durum iyice belirginlik kazandı. CNT'nin bu tavrının savunucularından biri olan CNT liderlerinden Diego Abad de Santillan savaş bittikten sonra 1940'ta şöyle yazıyordu: "Savaşı kazanmadan zafere ulaşmanın olanaksız olduğunu biliyorduk. Devrimi feda etmiştik, ama anlayamadık ki savaşın asıl amacını da feda etmişiz." (Broue/Temime)

SSCB yardımı: "Karşılığını fazlasıyla ödediler."

Aynı zamanda başlayan Rus yardımına karşı Cumhuriyet yüksek bir bedel ödemek zorunda kaldı. SSCB sadece İspanyol komünistlerini güçlendirmekle kalmayıp kendi etkisini de sabitleştirdi. Rus silahlarının peşi sıra "Rus danışmanlar" da geldiler ve sonra Rus gizli polis teşkilatı. Böylece Stalinizm İspanya'ya da yerleşmiş oldu. Komünistler her alanda sosyal devrimin organlarının yerine, askeri, politik merkeziyetçilik çerçevesinde bir iktidar yaratma çabalarına giriştiler.

1937 Mayıs Barselona'sı İspanya iç savaşında dönüm noktası olmuştur. 3 Mayıs günü CNT denetiminde olan santral PSUC üyesi Rodriguez Sullas emrindeki muhafızlar tarafından saldırıya uğradı. Bu olay karşısında Barselona işçilerinin büyük bir kısmı greve gitti. Hiçbir örgütün çağrısı olmaksızın tüm Barselona barikatlarla donandı ve şehrin kilit noktaları işçiler tarafından kontrol altına alındı. 4 gün süren çatışmalar 6 Mayıs'ta, POUM ve Durruti Dostları dışındaki örgütlerin çabalarıyla önlendi ve düzen yeniden sağlandı. Böylece devrimci bir canlanış boğuldu.

Mayıs 1937 Barselona: Hiçbir örgütün çağrısı olmadan bütün şehir barikatlarla donandı.

Sonuç: 500 ölü, Katalonya'nın özerkliğinin sona ermesi, Madrid hükümetinin ülkenin siyasal ve ekonomik dişlilerine el koyması, kısaca devrimin sonuydu.

Bunu muhalefetin tasfiyesi çabaları izledi, POUM ve FAİ yasadışı ilan edildi, önderleri tutuklandı. Madrid'de hükümet krizi başgösterdi. Komünistlere fazla "sol" gelen Largo Cabellero düştü, kollektiflere karşı olan Negrin onun yerini aldı. Liberterlere karşı girişilen yıldırma hareketi, yönetimin merkezileştirilmesi doğrultusunda kollektiflerin tasfiye edilmeleriyle sürdürüldü. 17 Aralık 1936 tarihli Pravda (Moskova) gazetesi şöyle yazıyordu: "Katalonya'da Troçkistlerin ve Anarko sendikalistlerin temizlenmesine başlandı; bu aynı bizim SSCB'de yaptığımız gibi büyük bir gayretle gerçekleşecektir." (Enzensberger) Stalin kendi ülkesinde Moskova mahkemeleri ile eski Bolşeviklerin temizlenmesi ile uğraşırken İspanya'daki müritleri de ondan aşağı kalmıyorlardı. Her iki ülkedeki tasfiye girişimlerinin aynı tarihe denk düşmesi de bir tesadüf değildir. İspanya'da 1937 Ağustos'unda yayınlanan bir genelgeyle Rus hükümetine yapılacak her türlü eleştiri yasaklandı. Kilit noktaları komünistlerin denetiminde olarak kurulan askeri araştırma servisi SİM (Servicio de Investigacion Militar) liberter ve "aşırı-sol"cularla doldurulacağı hapishane ve kampların yapımına girişti.

10 Ağustos 1937'de Aragon'daki savunma konseyinin dağıtılması ile son devrimci organ da kaldırılmış oldu. 28 Ağustos 1937'de ise işçi kontrolü ve endüstrideki kollektif sistem tamamen kaldırıldı, özel mülkiyet yeniden meşrulaştırıldı. 29 Temmuz 1937 tarihli "New English Weekly" de Orwell ülkedeki durumu şöyle tanımlıyordu: Gerçek savaş devrim ve karşı devrim arasında oluyor; 1936'da kazandıklarını ellerinde tutmaya çalışan işçilerle, bu kazanımları işçilerin ellerinden almaya çalışan liberal-komünist blok arasında." (Enzensberger)

Ve sonuçta, ülkenin geniş bir kesiminde geçerli kılınmış olan yeni toplumsal oluşum, ilk olarak muzaffer sağ tarafından değil, cumhuriyetçiler arasındaki karşı devrimci güçler tarafından cephe gerisinde çok önceden yıkıma uğratılmış oluyordu. Statükoya geri dönüldü.

Doğal olarak 1939 ilkbaharında ise, Franco'nun birlikleri karşısında Cumhuriyet 1936 Temmuz'unda olduğundan çok uzaktı. Bozulan morale, yeniden örgütlenen güçlerin ve SSCB'nin silah yardımlarının pek etkisi olmadı. Komünistlerin himayesindeki "anti faşist birleşik cephe" ve SSBC'nin patronu Stalin, tasfiye ettikleri devrimden sonra faşistlere karşı bir başarı elde edemediler. Birkaç destansı zaferin ardından yenilgiler gelmeye başladı; Badajoz, Talavera, Guadalajara, ardından Madrid ve Barselona'nın düşmesi ve Franco'nun kesin zaferi: 29 Mart 1939.

SONUÇ

İspanya iç savaşı "geçmiş" bir olaydır, ama "bitdik" olduğu aynı kolaylıkla söylenemez. İspanyol halkı hiç şüphesiz faşizme ve diktatörlüğe karşı direnişin kahramanıdır. Mussolini ve Hitler, Pinochet vb.'leri iktidarı Franco'ya göre çok kolay aldılar. Onlara karşı dövüşenler, dövüşürken bir ruhtan, bir coşkudan, "yaşam atılımından" yoksundular, moral değerler ve istem, yerini nesnelliklere, zorunluluklara bırakmıştı onların kafalarında. Hemen hepsi "akılcı", "ihtiyatlı" ve "gerçekçiydiler". Onlar da yenildiler ama, derin bir utanç içinde.

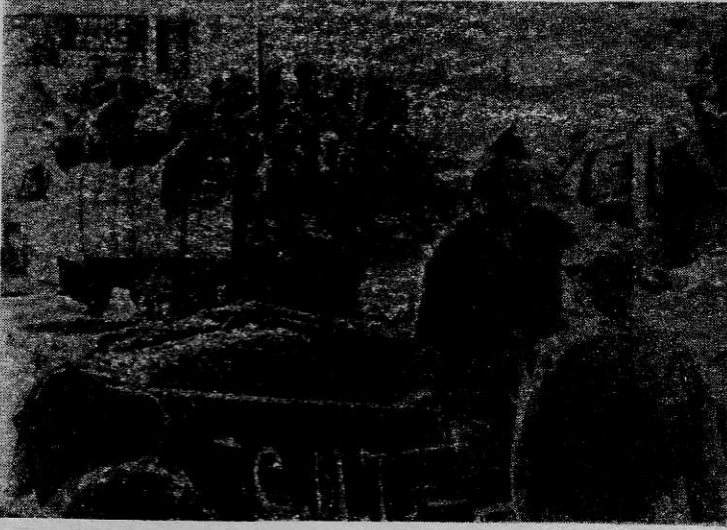
İspanya halkı kapitalist gelişime karşı köklü bir direnişi dile getirdi. Bu Avrupa endüstri ülkelerinde genel kabul görmüş olan maddi ilerlemeye ve aynı zamanda Marksist tarihsel gelişim şemasına da bir karşı koyuştu. Aynı şema, burjuvaziyi tarihin belirli dönemlerinde **devrimci güç,** kapitalist yayılımı üretici güçler için **gerekli bir aşama,** disiplin ve birikimi endüstrinin kaçınılmaz **zorunlulukları** olarak tanımlarken, onlar bu "ilerlemeyi" nefretle reddettiler. İngiliz, Alman ve Fransız proletaryasının yaptıklarını olumlamadılar ve aynı yoldan yürümeyi reddettiler. Kapitalist gelişimin rasyonalitesini ve meta fetişizmini bir kenara bırakıp, kendilerini insanlıktan çıkaran sisteme, Batı Avrupa'daki yoldaşlarının artık beceremedikleri bir kinle karşı çıktılar.

İspanyol halkının devrimci atılımı, başka hiç bir olayda olmadığı biçimde, doğrudan İspanyol Liberter Hareketi'nin ve Anorko Sendikalizminin gücü ve güçsüzlüğü ile açıklanabilir. İspanyol anti-kapitalizminin ve anti-merkeziyetçiliğinin ve komünçülüğünün mirasçısı olarak spontane bir kitle hareketi yaratmayı başarabilmişlerdir.

Onlar, maddi ilerleme talebinden ziyade hiçbir şeyin sınırlayamayacağı, insani bir yaşam hakkı için mücadele ettiler. Daha **yüksek bir yaşam standardı** ile **daha fazla boş zaman** arasındaki seçimde tereddütsüz ikincisini seçtiler. "Eşitlik ve boş zaman ama önce insani değer" sloganıyla, makineye esir olmuş bir endüstri toplumu karşısında, küçük grupların özerkliğine dayanan gündelik yaşamı tercih ettiler. Cumhuriyetçiler dahil kimsenin cumhuriyet için dövüşmediği bu savaşta İspanyol halkı, CNT ve FAİ bayrağı ile dövüşmüştür. Yenilmiştir, yenilen İspanyol halkıdır, yenilen CNT ve FAİ'dir, çünkü onların savaşıdır İspanya iç savaşı.

KAYNAKÇA:
Pierre Broue/Emil Temime, **İspanya İç Savaşı,** Hürriyet Yayınları.
Achim von Borries, **Unter dem Pflaster liegt der Strand,** Band 2, ss. 22-52, Karin Kramer Verlag.
Gerald Brenan, **The Spanish Labyrinth.**
Daniel Guerin, **Anarchismus.**
Franz Borkenau, **The Spanish Cockpit.**
Hans Magnus Enzensberger, **Der kurze Sommer der Anarchie,** Suhrkamp.

DURRUTİ

Bizim için sorun faşizmi ebediyen yok etme sorunudur. Evet, hükümete rağmen.

Dünyadaki hiç bir hükümet faşizmle bir ölüm kalım kavgasına girişemez. Sömürücüler, iktidarın ellerinden kaydığını görür görmez, durumu düzeltsin diye faşizme sarılırlar. Liberal İspanyol hükümeti faşizmi çok önceden etkisiz kılabilirdi. Bunu yapmak yerine geçiştirmeyi, oynaşmayı ve uzlaşmayı tercih etti. Şu anda bile darbecilerle anlaşabilecek bir sürü herif var hükümette. İşçi hareketini günün birinde ezebilmek için darbecilere ihtiyaçları olabilir.

Biz, ne istediğimizi biliyoruz. Dünyanın bir yerinde, kendi barış ve uyuşukluğu için, Çin ve Alman işçilerini faşist barbarlığa kurban eden bir Stalin Sovyetlerinin varlığı bizim için bir şey ifade etmiyor. Biz, devrim istiyoruz, şimdi, burada, İspanya'da; çıkabilecek bir Avrupa savaşından sonra değil. Bizim varlığımız, Hitler ve Mussolini'yi Rusya'nın bütün Kızıl Ordusu'ndan daha fazla rahatsız ediyor. Biz, Alman ve İtalyan işçilerine faşizmle nasıl dövüşüleceğinin örneğini veriyoruz.

Dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi bir hükümetten bizim Liberter devrimimizi desteklemesini beklemiyoruz. Çatışan emperyalist güçlerin çelişkisi, kavgamızı şöyle ya da böyle etkileyebilir. Bu tamamen mümkün. Franko Avrupa'yı kavganın içine çekerek kendisi için iyi olanı yapıyor. Almanya'yı üzerimize salmaktan hiç bir rahatsızlık duymayacaktır. Fakat biz yardım ummuyoruz, hatta kendi hükümetimizden bile.

Biz her zaman deliklerde ve teneke mahallelerinde yaşadık. Fakat ne yapacağımızı biliriz. Unutmamalısınız ki biz yapabiliriz de. İspanya ve Amerika'daki sarayları ve şehirleri yapanlar da biziz. Biz işçiler, onların yerini alacak başkalarını, hatta daha iyilerini yapabiliriz. Yıkıntılardan korkmuyoruz. Dünyayı devralmaya yürüyoruz. Bu konuda hiç bir şüphemiz yok. Sömürücüler tarih sahnesini terkederken kendi dünyalarını yıkabilirler. Biz, burada, yüreklerimizde, yeni bir dünya taşıyoruz; o, her geçen dakika büyüyor.

BUENAVENTURA DURRUTİ

(1896-1936): İspanya Liberter hareketinde çokça bulunan aktivist militanların en ünlüsüydü.

Durruti'nin Pierre Van Paasen'le konuşmasından

(Eylül 1936, **Toronto Star** gazetesi)

■

BİLİNEBİLEN GELECEK HİKAYESİ

Bugünden tasarlanmış, "bilinen" bir yarına ulaşmak, hatta ulaşmaya çabalamak, elimi kıpırdatmaya bile değmez benim için. Eğer gerçekten tasarlanmış bir yarınım olsaydı, şüphesiz onu pür ekonomik, bilimsel ve akılcı yöntemlerle belirlemiş olacaktım, ki sadece elimi kaldırmam bile bir istek gerektirir.

Neden yoktur öyle bir kurgum? Yoktur, zira hazırlop bir cennete varmak ya da süredurum ilkesiyle ulaşılacak zorunlu bir cennet, geleceği kendi hesabına yontanların vaatlerinde var olabilir ancak. Oysa bugün sahip olunan bilgiler ve veriler yalnızca bugüne özgüdür. Bitmiş olayların verileridir. Yani kuyunun dibinden, kuyunun ağzı kadar bir yer görülebilmektedir. Fazlası müneccimlik ister. "Yarın" ise kuyunun dibinden kurulup, zamanı gelince ona çıkılacak bir gelecek olamaz. Önce kuyudan çıkmak gerekir. Ayrıca "yarın" ulaşılması değil, yaratılması gereken bir gelecektir.

Amacı ona ulaşmak olan çaresizlik içindedir. Kafasında yarattığı; beklemesi gereken süreler, geçilmesi gereken aşamalar, uyulması gereken zorunluluklar, kendisini hareketsiz bırakmıştır zaten. Kafasında yaratmıştır, ama gerçek hayatta bunlara yer yoktur. Hayran olunan bilim adamlarınca saptandıkları su götürmez bir gerçektir. Onlara göre ise, belirleyici olan insan ve insanın yaratıcı gücü değil, tarihsel zorunluluklar, ekonomik gelişme derecesi ve nesne olarak algıladıkları insanın kontrol edilebilirlik düzeyidir.

Yaratmak, özlem, istem ve coşkuyla başlar. Özgürlüğü kovalamaktır yaratmaya çalışmak. Özgürlük istemi aşama dinlemez. Zorunluluklara, bilimsel teorilere ve onların öğretmenlerine gerek duymaz. Hareket ister. Ulaşma çabası yaratıcı olamaz. Bugünü ele geçirecek bir "yarın" en az bugün kadar cehennemdir, daha az değil. Bunun için herhangi bir coşku duymaksa, oldukça zordur, yapaydır. Yapaydır, çünkü sırtını inançsızlığa dayamıştır. Ve inançsızlık, yaratımı değil, acizliği ve kaderciliği doğurabilir ancak. İnanmak, yeni değerler yaratmak ve onları coşkulu istemlere dönüştürmek kendine inanmakla başlar. Tabulara inanmakla değil.

"Yarın", tabuların değil, kendine inanan insanın yaratımındadır.

■

TEKNOLOJİK ROMANTİZMİN ÖLÜMÜ

Bugünkü anlamıyla "teknoloji" kavramı, "rasyonellik" kavramıyla ortak bir özgeçmişe sahip.

"Rasyonal karar verme süreci"nin toplumun tüm alanlarına yayılması "teknik gelişme"nin kurumsallaşmasına doğrudan bağlı. "Araçların organizasyonu" ya da "alternatiflerden birini seçme" diye tanımlanabilecek amaçlı-rasyonel etkinlik, hegemonyanın özgül bir biçimidir Rasyonellik, doğa ya da toplum üzerinde bir tip hegemonyayı ima ederken, teknik kontrol ilişkileri ağını da kapsar. Rasyonel eylem tam da bu anlamda kontrolün gerçekleşme dolayımıdır. Yaşamın "rasyonelleşmesi" bir biçimde hegemonyanın kurumsallaşmasıyla eşzamanlı gelişir.

Sürecin "teknik" boyutu ise "teknoloji"dir.

Kavram olarak "teknoloji" ve bireylerin kafasındaki haliyle "teknokratik mantık" pek çok yönüyle ideolojiktir. Bu ideolojinin kurucu öğeleri ise "metodik" olmak, "bilimsel" olmak, "he aplı" olmaktır. Ama bu "norm"ların bir başka sıvası da -toplumun ve/veya insanın- kontrolüdür aynı zamanda. "Teknokrat"lar arasında yaygın kabul gören "teknoloji ürününün tarafsızlığı" önermesi bile bir ideolojik dışavurumdur aslında. Çünkü kontrolün gerçekleşme dolayımları, teknolojik ürüne sonradan ya da dışardan dikilen yamalar olmayıp, bizzat "tekniğin harikaları"nın yapısında vardır. Son yılların masum devrimi "mikroelektronik patlama" insan-insan ve insan-doğa ilişkilerinin disipliner boyutunu rafine biçimlerle yeniden örgütlemiştir. Bu, tek başına kullanım biçiminden kaynaklanmamakta, bizzat aracın kendisi belli bir ilişki biçimini dayatmaktadır. Hiç kuşkusuz ilişkiler kullanılan dolayımdan bağımsız değildir, hatta dolayımın

kendisidir. Bu "dil" örneğinde de böyledir, "kompüter" örneğinde de. Ve nasıl "söylemler dizgesi" bir iktidar biçimiyse, "teknoloji" de bir iktidar biçimlenişidir. Bu nedenle de teknoloji, toplumsal mücadelelerin hedeflerinden biri haline gelmektedir. Çözümün teknolojinin radikal bir dönüşümünde ya da "karar alma süreci"ne katılmada yattığı sanısı oynayacak yeni domino taşları aramaktadır.

Bugün, dünya üzerinde sağdan sola geniş bir yelpaze oluşturan "yönetim biçimleri"nin meşruluğunun temel bir öğesi, ister "kapitalist, ister -tırnak içinde- "sosyalist" olsun, hepsinin, tebasına "bilimsel ve teknolojik gelişmeyi" garanti etmesidir. Bu vaat, bireylerin kafasında "yaşam düzeyinin yükselebileceği" biçimindeki kodlama ile yeniden üretilirken, teknolojik kontrol ağı gözlerden kaçabilmektedir. Oysa bugün, doğanın ve insanın kontrolü, teknoloji sayesinde değil, bizzat teknoloji olarak genişleyerek yeniden üretilmektedir.

Teknoloji, insanın özgür olmamasının rasyonel olduğunu ve bağımsız olmasının "teknik olarak" imkansız olduğunu vaaz etmektedir. İnsanın bu özgür olamama hali hiç de tek başına "politik" olmayıp, sözümona "yaşam düzeyini yükselten" ve "emeğin üretkenliğini arttıran" tekniğin o göz kamaştırıcı mucizelerine boyun eğişinde yatmaktadır.

Teknoloji tarihi, insan organizmasının davranış sisteminin basit elemanlarını, teknik araçlar olarak yeniden yaratmak biçiminde de özetlenebilir. Kolların ve bacakların yerini elektrik motorları, gözlerin ve kulakların yerini kontrol mühendisliğinin geri besleme aygıtları (transducer'lar, sensor'lar) almakta ve yönetici organ beyinin fonksiyonlarını da bilgisayarlar üstlenmektedir. Bugünün "en ileri teknolojisi" robotlar ve sibernetik de üretim sürecinde insanın tümüyle ikamesini gerçekleştirme yolundadır.

Peki, böylece insanın teknolojiye bağımlılığı azalmakta, daha az çalışmakta, daha çok mu boş zamanı olmaktadır? Hiç de değil!

Teknolojik ilerleme -ilerleme lafı da yansız değildir ya, neyse- insan-insan ve insan-doğa iletişiminin zorunlu biçimlerini ortadan kaldıramaz. Bugün, Sovyetler Birliği'nde, ev bilgisayarları vatandaşlar arası iletişimi arttıracağı ve "başka amaçlar için kullanılabileceği" korkusuyla yasaklanırken, öte yandan ABD'de aynı "masum" teknolojik cihazın nasıl kullanılacağı daha üretiminin başında kodlanmakta, dev bir "yazılım" (software) endüstrisiyle kullanım biçimi dayatılmaktadır.

Öte yandan, "okuma-yazmayı bilgisayardan öğrenen çocukların ülkesi" Japonya'da, 5. kuşak kompüterlerin insan beyninin pek çok faaliyetini üstlenebilecek fonksiyonlarını geliştirebilmek için, akıl hastaları ve mahkumlar lobotomi ameliyatlarıyla "bitki"lere döndürülmektedir.

İnsanın "en modern teknoloji"ye bağımlılığının bu "vahşi" yönü bir yana, teknolojinin bugünkü örgütleniş tarzının kendi içinde pek de o kadar rasyonel olmadığı da yeterince ilginçtir. Büyük Sahra'da kurulabilecek ve dünyanın enerji ihtiyacının yarısından fazlasını karşılayabilecek "temiz" güneş reaktörleri projeleri, kapitalist üretim tarzının can alıcı sektörlerinden enerji ve petrokimyayı tehdit edebileceği için geliştirilmemekte; nükleer, termal ve petrol kökenli enerji yatırımlarına milyarlar yatırmak daha "rasyonel" gelmektedir.

Bu noktada, kendi içinde dahi rasyonelliği tutturamayan bugünkü teknolojik örgütleniş tarzının gediklerini çimentoyla kapatmanın, teknolojinin sonuçlarına katlanmak istemeyen insanların sorunu olmadığını belirtmek gerek.

Ya şu silah endüstrisine ne demeli? Milyonlarca insanın ölüm kararını tek bir düğmeye bağlayan savaş teknolojisi, yeni nükleer başlıklı, uzaktan kumandalı, kıtalararası füzeler yerine, tüm nükleer silahları çikolataya çevirecek bir buluş gerçekleştirip dünyadaki çocuklara dağıtsa daha anlamlı bir adım atmış olacak.

Robotlar, peki robotlar insanlığı çalışma zorunluluğundan kurtarabilecek mi? İnsanlar günün istedikleri bir saatinde, ama sadece bir saatinde çalışıp, diğer zamanlarda istediklerini yapabilecek kadar özgür olacaklar mı?

Öncelikle, bugün, insanların hiç çalışmasalar da istediklerini yapmak konusunda pek de öyle özgür olmadıklarını söylemek gerek. Bu, tek başına "politik sistem" sorunu değil. İnsanların "boş zaman" diye adlandırdıkları zaman dilimi boş değil aslında. Bugün gezegenimizde, korkunç derecede gelişmiş bir "boş zaman teknolojisi" ve bu teknolojiyi besleyen yine dev bir "tüketim endüstrisi" var. İnsanların çalışmaktan arta kalan zamanlarında ne yapacakları belli.

Gezmek, kitap okumak, içki içmek, hovardalık yapmak, televizyon seyretmek, sinemaya gitmek, resim yapmak, fotoğraf çekmek, spor yapmak, sırtüstü yatmak, uyumak vs. Bütün bu "tembellik biçimleri", "çalışma zorunluluğu" karşısında, "tembellik hakkı" olarak savunulası biçimlerdir ama, o kadar da "özgür" biçimler değildir. Eğlenmenin biçimleri ve mekanları bellidir: lunaparklar, meyhaneler, gece kulüpleri vs.

Dinlenmenin biçimleri ve mekanları da bellidir: plajlar, parklar, evinizin balkonu, rahat bir koltuk vs. vs. İnsanın, ama her insanın yeteneklerini sonsuz derecede geliştirebileceği, "kafasına göre takılabileceği" zamanlar, insanın yeteneklerinin, kafasının ve takılma biçiminin değişmesiyle ilgilidir. Bugün "yetenek" denen şey, teknolojik örgütlenmenin dayattığı işbölümüyle tanımlıdır. Bugünün insanının kafası ideolojilerle doludur. "Takılma biçimi" ise bu "her soydan ve boydan" ideolojinin öğütlediği davranışlarca biçimlendirilir.

O halde o androidlerin, insansı robotların yapıp yapabileceği, ya insanları iş sürecinden koparıp, bir türlü çare bulunamayan işsizler ordusunun nüfusunu arttırmaktır, ya da onu iş sürecinde makinanın doğal uzantısı haline getirip yoketmektir. Yoksa insanların teknolojiden bağımsız, özgür bireyler haline gelmesini "teknik" olarak mümkün kılamaz.

Teknolojinin bugünkü nimetlerinin yaşamı kolaylaştırdığı, insanın üzerine düşen yükü hafiflettiği önermesi de ayrı bir saflık ürünü. Sesten hızlı giden yolcu uçakları, filan yerle falan yer arasını şu kadar saate indiren trenler, metropolisleri baştanbaşa katedden metrolar vs., hepsi insanın yolculuk için harcadığı süreyi kısaltırken, "işine yetişme" kaygısını pekiştirmektedir. Bu teknoloji harikalarının "şaşmaz tarifeleri", günümüzün "rasyonel" bireyinin "zamanlama" problemini çözmeye yöneliktir.

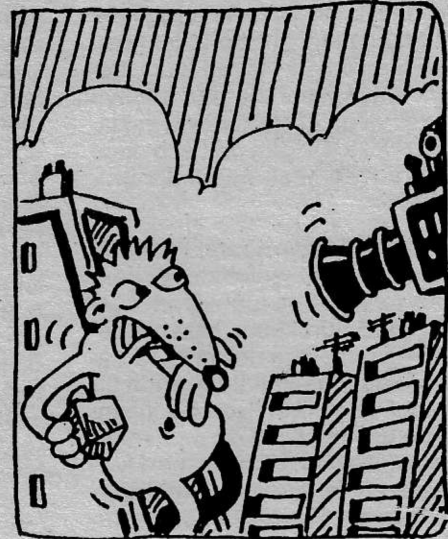
İşine zamanında yetişen,zamanının değerini pek iyi bilen rasyonellik anıtı; bir yandan modern teknolojinin ürünü ulaştırma araçlarına dua ederken, öte yandan işyerinde de "becerikli yeni eleman" kompütere dua etmektedir. Öyle ya, şimdiye kadar düzenlenmesi günler alan dosyalar, işlenmesi haftaları bulan parçalar, kompüterler ya da nümerik kontrollü takım tezgahları sayesinde ve kompüter yardımlı üretimle (CAM-Computer aided manufacturing) tez elden bitivermektedir. Bitivermektedir ama, çalışma süresi dolmayınca kompüter yardımlı işlerin sonu yine gelmek bilmemektedir. Eski "kas yorgunluğu"nun yerini başka tür bir "beyin yorgunluğu" almakta, göz bozuklukları ortaya çıkmakta, hatta bilgisayar ekranı karşısında uzun süre yoğun şekilde çalışma sonucunda baş ağrıları psikolojik rahatsızlıklar, mide bulantıları ve kusmalar görülmekte, hamile kadınlarda düşüklere bile rastlanabilmektedir. İşte teknolojik mucize!

Diyeceksiniz ki, böyle teknoloji yazıları çok yazıldı. "Sonuç olarak ne diyorsun? Alternatif teknoloji mi öneriyorsun, yoksa 19. yy.'daki Luddistler gibi makinaları mı parçalayalım?"

Hiçbir şey demiyorum sonuç olarak. Mesele de bu ya! Hele bir Armageddon yapılsın, Millenium'da buluşalım. O zaman konuşuruz.

■

TEKNOLOJİ ÜZERİNE BİR KAÇ SÖZ

Günümüzde değişim teorileri, "yeni toplum" alternatifleri tartışıldığında teknoloji ister istemez kendini başlıca tartışma sorunlarından biri olarak dayatıyor. En farklı ideolojik konumlanmalardan konuya benzer ya da gerçekte aynı yaklaşımlar alındığı gibi sadece ince farklara rastlamak mümkündür.

1960'lı yıllardan sonra, teknoloji-ilerleme- refah şeklinde beliren klasik teknoloji savunusu artık eskisi gibi sürdürülemez hale gelmesine rağmen, yine de sorun tartışma gündemine getirildiği anda bir paradoksa giriliveriliyor. Ne insanlar, ne devletler, ne de toplumlar, teknik buluşların büyük ivmesi karşısında etkilenmeden durabiliyor. Ne de onun vaadettiği konfor, refah ve benzerlerine kulak tıkanabiliyor. Fakat öte yandan onun ürkütücü sonuçları, nükleer silahlar, çevre kirliliği, "yabancılaşma" görmezlikten gelinebiliyor. Hele bir de artık türün varlık sorunu ile karşı karşıya olduğumuzu düşününce sorular bu noktada doğrudan doğruya teknolojik tasarımın doğasına yönelmek zorunda.

Endüstri devriminin başlarından, İkinci Dünya Savaşı'ndaki modern silahların toplu kıyımına rağmen, ancak yakın zamanlarda teknoloji mitosu "toplumsal ilerleme", "iyi yaşam" ve hatta "özgürlük" gibi bir zamanlar kolayca içeriyor gibi göründüğü öğeleri içeremez oldu. İnsanın kendi yarattığı canavarın kurbanı olması tartışması popüler ve radikal düzeylerde gündeme gelmeye başladı.

Teknoloji savunusunun temel taşlarından birini oluşturan "iyi yaşam" terimi eski Yunan'a, Aristo'ya kadar uzanıyor. Fakat terim Helenik kökenleriyle çok farklı anlamlar taşıyor bugün. Günümüzün maddi olarak etkin yaşam anlayışıyla gerek eski Yunan, gerekse ondan etkilenen anlayışlar arasında tekniğe bakıştan kaynaklanıyor bu farklar. Modern anlayışa göre teknik, yararlı bir nesneyi üretmek için gerekli hammaddeleri, aletleri, makineleri ve diğer buluşları bir araya getirmek sorunu sadece. Günümüzde tekniğin değeri operasyonel süreçle, etkinlik, maliyet ve benzerleriyle ölçülüyor. Gerçekte ise maliyet, bütün diğer etkenlere göre teknik başarının değerlendirilmesinde ilk unsur. Fakat "eski" anlayışta bu böyle değil, teknik; bu basit sözcük, çok daha karmaşık bir anlama sahip. Terim bu anlayışta toplumsal ve ahlaki bir bağlama oturuyor ve Aristo'nun cümleleri ile sorun sadece bir kullanım-değerinin "nasıl" üretildiği değil ama aynı zamanda niçin üretildiği sorunu. Bütün tasarım ve üretim süreci boyunca teknik, teknik etkinliğe ve aynı zamanda toplumsal ve ahlaki yapıya ışık tutan kavram.

"Tekniğin kaynağı ürctilende değil, üreticinin kendisindedir".

Eski teknik kavramı, burada, tekniğin amacının "iyi yaşam" kavramıyla, ancak gelişmiş bir özne olarak üreticiyi kapsadığında bir anlamı olduğunu vurguluyor. Oysa günümüzün tekniğinde odak noktası özneden nesneye, üreticiden üretilene, kısacası yaratıcıdan yaratılana kaymıştır. Modern endüstri dünyasında "niçin" sorusu aykırı bir sorudur. Etkinlik, nicelik ve emek sürecinin yoğunluğudur modern endüstri dünyasını ilgilendiren.

Teknoloji tasarımının bu biçimi neredeyse istisnasız bir şekilde günümüzün statusquo'cu ya da "dönüştürücü" bütün kesimlerine hakim durumda. Üretici güçlerin geliştirilmesinden söz edilmektedir hâlâ. Fakat hemen kimse "üretici güçlerin" fazla gelişip gelişmediğini sormamaktadır bile.

Oysa modern endüstri konusundaki hakim görüş hâlâ onun bir "şey" olduğu ve doğru amaçlar için kullanılabileceğidir. Ve insanlar teknoloji tasarımının belirli bir türünün yarattığı ve karşılaştığı, ihtiyaçları giderilmezs ne olacağı konusunda, belki de en korkutucu kabusta olduğundan daha fazla korkmaktalar. Toplumlar, bu ihtiyaçların yaratılma ve karşılanması sürecinde etkinliklerine göre hiyerarşiye oturtuluyor, ileri toplumlar bu ihtiyaçlarla otoritelerini sürdürebiliyorlar.

Aslında, bütün toplum kurucularının radikal tavır takınamayacağı kaygan ve tehlikeli bir alandır söz konusu olan. Modern endüstriden çok önce başlayan bir çok sorun bugün modern endüstri ve teknolojinin parlak damgası altında kendini göstermektedir. Varolan teknolojik tasarım aslında bizim toplum tasarımımızdan başka birşey de değildir. "Yabancılaşma", "şeyleşme", kitleleşme ve bireylerin kitleler dışında pek bir anlamı olmaması, insanların sürekli acısı, modern endüstrinin bir sonucu değildir. Modern endüstri bu olguları güçlendiren, derinliğini art-

tıran bir etkendir ama hepsi değil. İnsanların kendilerini belirli biçimlerde örgütlemeleri idi önemli olan. Anonim şirketin ortaya çıkışı belki de yüksek fırınlardan çok daha önemli bir buluştu.

Lewis Mumford'un çok açık olarak gösterdiği gibi tarihin ilk makineleri belki de "erken uygarlıkların" anıtsal binalarını ortaya çıkaran, insan sürülerinden oluşturulmuş "mega-makinalar" idi. Modern teknoloji, toplum halinde örgütlenmenin kurumsal tekniğinden çok farklı değildir ve belki de kökleri tam onun içinde yatmaktadır. Ruhban kurumları, beliren bürokrasi, daha sonra monarşiler ve düzenli ordular **kurumsallaşmış** otoriter bir tekniğin otoriter çekirdeğini oluşturdular.

Altyapı-üstyapı, ruh-madde vb., vb.'den bir an kurtulabildiğinizde politik yapıların aletler ve makinalardan daha az teknik olmadığı ortaya çıkacaktır. Aksi takdirde deveyi gördüğü halde, **deve** tanımına sahip olmadığı için şaşkınlığa düşen adam rolünü sürdürmeye devam edilir. Politik, idari ve bürokratik, ekonomik mekanizmaların bir dev halinde örgütleyip bir arada tuttuğu bir makinadır toplum. Birbirini bir makinanın dişlileri gibi gerekseyen, kendi başına bir çok şey ifade edemeyecek "birim"'ler halinde kurulmuştur bu nedenle. Bu nedenle bütün toplum kurucular, insanı **tek** olarak algılamaktansa, sınıf, ulus, kavim vb. içinde yoketmek istemekteler ve bütün toplum kurucularının radikallikleri nin ömrü kendi toplumlarını kurana kadardır. Yeni bir Mega-Makinanın insanların, doğrudan yönetimlerini, istedikleri işi istedikleri şekilde yapmalarını, hiyerarşik yapılar tarafından güdülmemelerini, kitle olmaktan çıkmasını sağlamasını beklemek, avuntudan başka ne olabilir ki?

Öte yandan, varolan ihtiyaçları ve giderilmelerini veri kabul eden herhangi bir anlayış "uygun" teknolojiyi boşu boşuna arar durur, çünkü teknoloji bizim kendi şeyleşmemizle birlikte bir şeydir. Eğer bazı toplum kurucular gibi dünyanın büyük bir fabrika halinde örgütlenmesi istenmiyorsa belki de ilk sorun, hiyerarşiye ilişkin bütün öğretilenleri unutmaktır. ■

ÇALIŞMA

Çalışma; günümüzün en "kutsal" kavramlarından biri. İlköğretim sürecinden başlanır onun kutsallığının öğretilmesine, çalışmayan utanmalıdır ve hemen kendine bir iş bulmalıdır. Mühendis, doktor, işçi, memur, çöpçü, kasap olarak nitelenebilmelidir, yaşamı ancak böyle anlam bulacaktır. Yaşamlarımız böyle "anlam" bulur.

"Yaşam etkinliktir", evet öyledir ama "etkinlik" sözcüğünün yerine başka bir sözcük kolayca yerleşmiştir bugün, iş. Yaşam iştir kısacası ve intihar günahtır.

Eski zanaatkâr, ürettiği eserle övünen kundura zanaatkârı, kafes ustası,müzik aletleri ustası, çizmecibaşı, taş oyma ustası, hattat, eski, güzel ama "geri" bir anıdır belleklerimizde. Onların yaşamlarının kopmaz bir parçası haline gelen zanaatları, ürettikleri eserle çok yönlü bütünleşmeleri, "aşılması gereken" ve "aşılmış" bir durağıdır tarihin. Oysa iş sürecinin bize dışarıdan bakması bizim onun, onun bizim dışımızda olması tarihin "zorunlu" başka bir durağıdır.

Hiçbir zanaatkârın sabah evinin kapısında karısını öpüp "ben işe gidiyorum", "işe geç kaldım" dediğini sanmıyorum. Ama bugün özneden çok bir nesne haline gelmiş üretici için bunlar gündelik konuşmalardır. Bununla da kalmaz, üreticinin karısı kocasına ya da tam tersi, "yaşamaya zaman ayır" der. "İş" vardır bir yanda ve yaşamak vardır, tatillerde ulaşılabileceği düşünülen. O da bir türlü olmaz.

"İş" ve "çalışma"nın böylesi kavranılışında "iş arıyorum" sözcükleri "yaşamak istiyorum" sözcüklerine çevrilebilir kolaylıkla.

Ama; şu anda, çok daha geniş fakat mutlaka yapılacak olan "tarihin zorunlu durakları" ile nitelenebilecek aşamalar ve ilerleme teorilerinin tartışmasını bir yana bırakalım; hemen her "dünya görüşü" için bir zorunluluktur çalışma.

Fakat insanları karınca kolonisi olarak algılayıp "Japon Mucizesi"-nin, Japonların gece 22'lere kadar çalıştıkları için gerçekleştiğini, Türklerin en çok tatil yapan millet olduğunu anlatan ve çalışmayı göklere çıkaran anlayışı bir kenara bıraksak bile, çalışmayı "zorunluluk" olarak niteleyen yaklaşımlarda da bu anlayışlarındaki içtenliği bulmak zor olacaktır.

Marx, iş sürecindeki yabancılaşmayı anlatırken, hayli çarpıcı çözümlemeler, güzel betimlemeler yapar, Marksisler de, çalışmanın "kerhen" yapılması olgusunu vurgularlar. Öte yandan konu uygulama alanında başka türlü çözülür, "çalışmayanların saflardan atılması", kamplara sürülmesi ve çalışkan işçilerin nişanlar ve yurt dışı tatilleriyle ödüllendirilmesi gibi.

Soğukkanlı düşünüş tarzı, bütün davranışlarını bilime ya da rasyonaliteye adayan tarz, yaşadığımız her şeyin zorunluluk olduğu fikrine yatkındır. Bunu ona bugünün rasyonalliğinden çok geleceğin bilinemezliği dayatır. Böylesi bir rasyonalite de en fazla zorunlu çalışmanın geçilecek bir aşama olduğu, bu aşamanın da daha fazla çalışmakla geçilebileceği ve birgün insanların yerine robotların çalışacağı düşüncesine varır. Fakat korkarız bugün piyano çalan robotlar olduğu gibi, çalışma üzerine böyle bir zihniyetle taburesine oturmuş balık avlayan bir robot ve fabrikada çalışan bir insan bile görmek mümkün olacaktır.

1793'te William Godwin "donanmalar ve saraylar yapmak için harcanan zaman olmasa insanlar günde 1.5 saat çalışarak yaşayabilirler" diyor. Bunun rasyonel tarza bir şeyler söylemesi gerek. Donanmaları, nükleer füzeleri ve belki çok daha fazlasını zorunluluklar olarak gördüğümüzde çalışmanın musibetleri üzerine mızmızlanmaya hiç hakkımız yok. Ama insanlar birşeyleri daha başından zorlamaktan vazgeçerlerse herşey, ama herşey zaten zorunluluktur. Birşeyi yoksamanın yolu onu kabul etmekten geçmiyor.

Tarihin zorunlu durakları teorisi bize torunlarımız için zorunlu çalışmanın olmadığı bir dünya hazırlamaktan bahsediyor. Ama unutuluyor ki torunlarımız bizim anlayışlarımızdan bağımsız değil ve biz varlığından bile emin olamayacağımız torunlarımız için mi bir vidaya, bir şaltere, bir daktilo tuşlarına vurma makinesine dönüyoruz bugün? Herhangi birşeye tepki duyan insanlar, bu tepkilerini zamana bıraktıklarında sonsuza kadar ertelemiş oluyorlar aslında.

1847'de Marx, kapitalist toplumun giderek proletarya ve burjuvazi olarak iki sınıf halinde kutuplarda toplanacağını ileri sürmüştü. Kol emeğinin sözgötürmez ağırlığıyla nitelenebilecek bu proletarya Marx'ın öngörüşündeki gibi oran olarak artmadı askine azaldı. Fakat "ayrıcalıklı" "kafa emeği" kategorisinin de hiyerarşik işbölümüne ve otoriter yapıya dayanan bir toplumsal örgütlenme tarafından ayrıcalıklı olmaktan çıkarılabileceği ortaya çıktı. Bugün artık sadece kol emeğine dayanan bir işbölümü, bant sistemi ya da fabrikanın, iş ve zorunlu çalışma kapsamına girmediği ortada. Günümüzde, işçiler, hizmetliler, büro görevlileri vb.vb. birçok kategori girmekte zorunlu çalışmanın nesneleri arasına.

Şüphesiz işsizliğin bunca yaygın olduğu, işsizlik sigortası ve benzerlerinin olmadığı Türkiye'de zorunlu çalışmadan yakınmak lüks gelebilir kimilerine. Fakat işsiz birçok insan için de, bu yakınma süreci hiç bitmemektedir, bunun yanısıra birçok toplum gibi Türk toplumunda da koskoca bir aylaklar kesimi var, tabi bu meslekler dünyasında o da bir meslek haline gelmiş, ama mesaisi belli değil hiç olmazsa.

Fakat aylaklık, aylağa süregiden bir durum olarak birden greve giren ya da bir rapor alarak mesai saatinde boş gezen birinin aldığı zevki ve coşkuyu vermeyecektir. O, adeta başka birine ait olan birşeyi çalmanın ve bir tepkiyi dışa vurmanın hazzını duymaktadır.

Ama bunlar gibi kısmi olgular bir bütün olarak çalışmanın kutsallığı mithosunu etkisiz hale getirebilecek durumlar değildir. Çalışmanın bir hak değil, bir angarya olduğu; çalışma koşullarının iyileştirilmesi çabalarının her durumda angaryayı yüklenmenin kabul edilmesi olduğu, zorunlu çalışmanın ateşli savunucularının herkesin iş sahibi olmasından çok "işsiz" kalmasından korktuğu bilinmelidir.

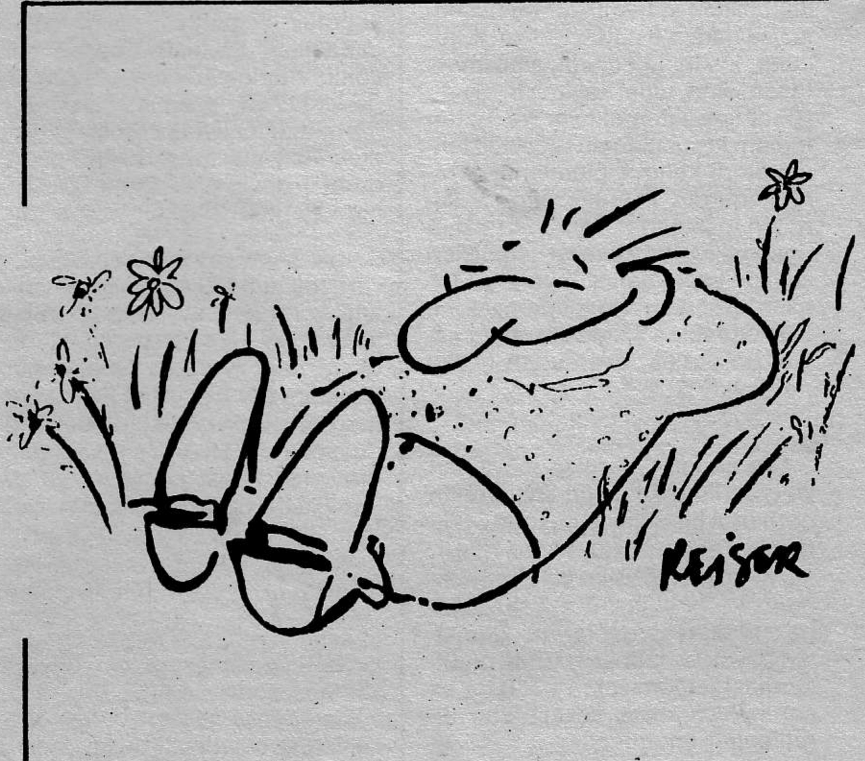
Şüphesiz bir çalışmanın zorunlu olup olmadığının tek kıstası vardır, çalışana zorunlu gelip gelmediği. Fakat her durumda zorunlu çalışmanın esirlerinin, kendilerini çalıştıranlarla aynı ahlakı paylaşmaları onları hissettikleri zorunluluk duygusundan kurtaramayacaktır.

Grev, grev önemli bir araçtır, ama onun önemi çalışanların birlikte davranabilmelerinde ve bu ortak davranışları sırasında işten kurtuluşun ortak hazzına varabilmelerindedir. Sendika, aynı gerekçelerle önemli olabilir ancak, yoksa serbest piyasada ücretlerin pazarlığını yapan sandukacıların elindeki bu haliyle değil. Bütün bu hareketler, çalışmaya olan hakim bakıştan kopulduğunda çok farklı sonuçlar ve çok farklı hareket ruhu doğuracaktır mutlaka.

Kişilerin tek tek gereksindiklerinden fazlasını üreten her toplum "genelleşmiş bolluk toplumu"dur aslında. Bizim toplumumuz da öyledir ve hemen hemen bu bütün dünya için geçerlidir. Sorun kişilerin güç ilişkilerine dayanan uzlaşmalar üzerine toplumda hangi konumu tuttuklarındadır. Üretimin yetersizliği, üretici güçlerin gelişmesinin üretim ilişkileri tarafından engellenmesi değildir sorun. Sorun, yaşamı boyunca tanka gereksinim duymayacak bir adama tank, nükleer füze, belki dahası meşrubat makinesi vb. ürettirmektir.

Zorunlu çalışmanın bize kaybettirdikleri ve yokluğunun kazandıracakları, kendisini ancak ondan kurtulmaya çalışma sürecinde gösterebilir.

Ama herhangi bir zorunluluktan kurtuluş sürecinin; kimi insanların kafasında zorunluluk olmadıkça koyundan farksız göründüğü için; insanların en "temel" ihtiyaçlarını bile karşılayamayacakları bir duruma düşüreceğinden korkanlar, huzur içinde video seyredip tatil yapsınlar. ■

ABONE

OL

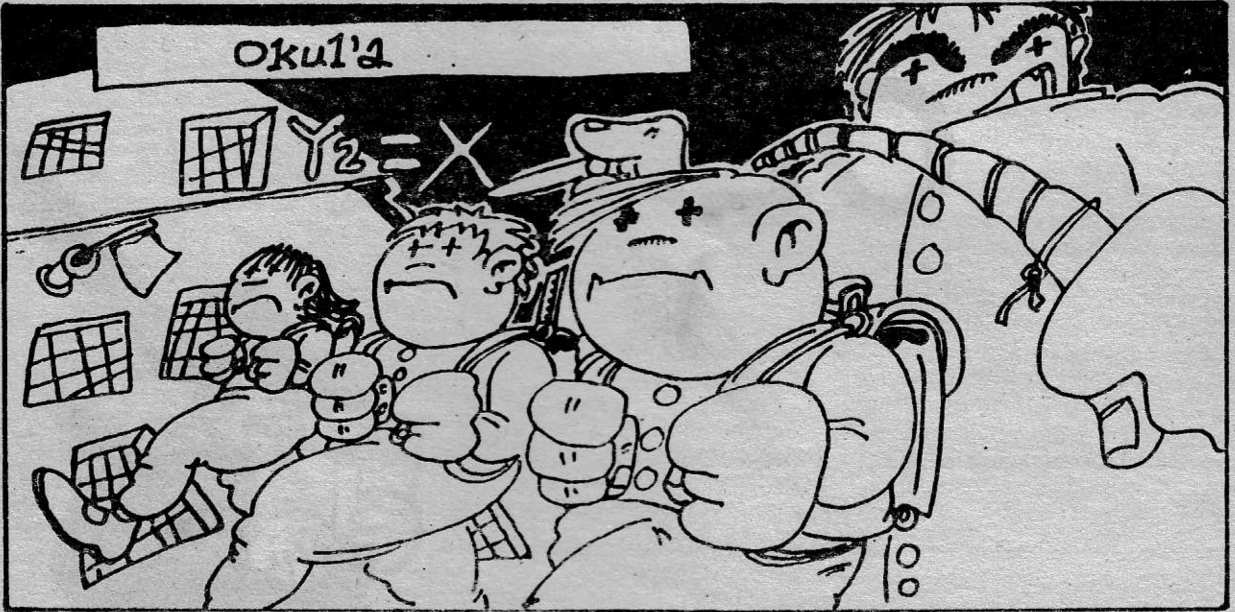

Abone bedelini Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi 56978 nolu hesaba yatırıp dekont fotokopisini bize gönderiniz.

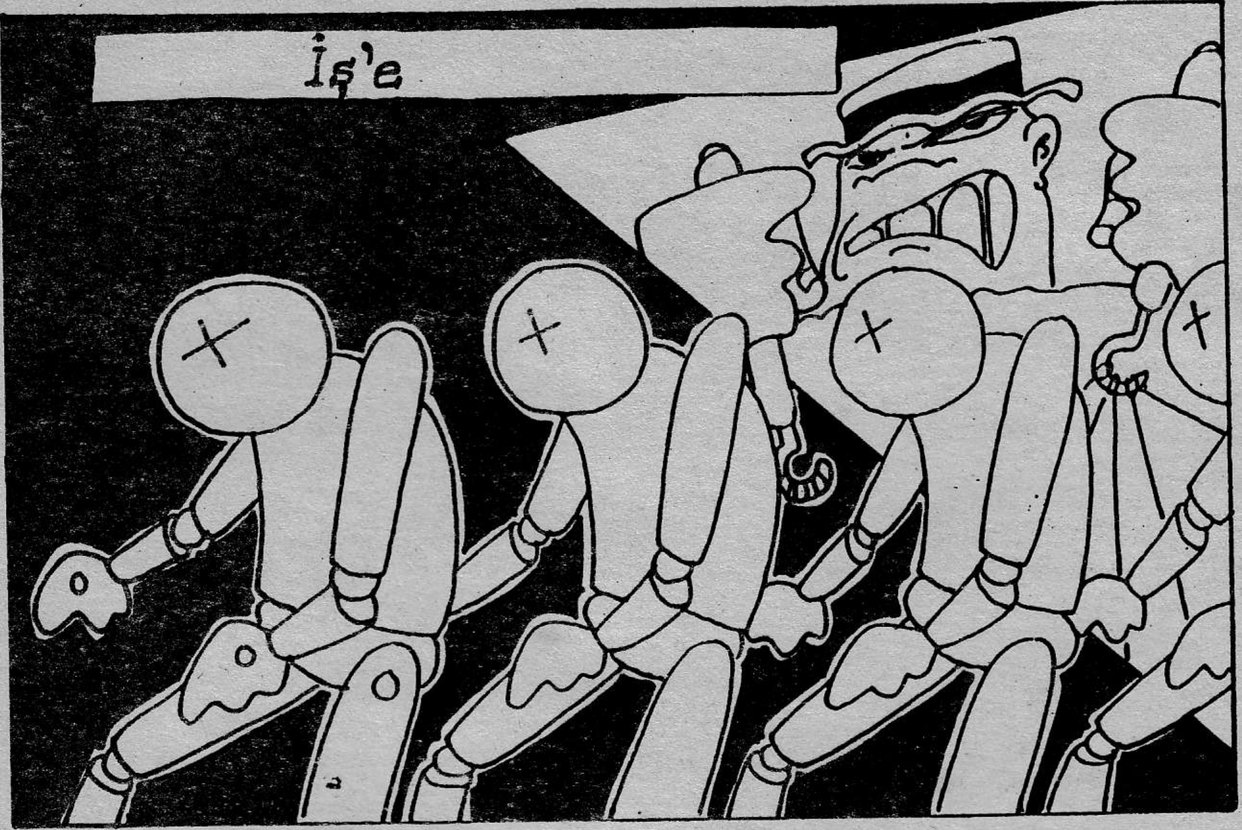
yıllık 2400, 6 aylık 1200 TL

YÜRÜ!..

İş'e

ama uygun adım!..
bir iki bir ki
bir ki sol sağ
sol sağ
SON

